

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Žižkovo náměstí 5, 771 40 Olomouc

Katedra psychologie a patopsychologie

Bc. Tereza Fabiánková

Předškolní pedagogika

2. ročník

Téma: Připravenost dítěte pro vstup do základní školy

2023

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Kavková, Ph.D.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, uvádím v seznamu použité literatury a zdrojů.

V Olomouci 17. 4. 2023

Bc. Tereza Fabiánková

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Mgr. Veronice Kavkové, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce a poskytování cenných rad. Dále děkuji všem, kteří mi byli oporou.

OBSAH

ÚVOD	7
I TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Vývoj dítěte	8
1.1 Předškolní období.....	8
1.2 Oblasti sledované při posuzování školní zralosti/přípravenosti	8
1.2.1 Motorika, grafomotorika a kresba	8
1.2.2 Zrakové vnímání a paměť	9
1.2.3 Vnímání prostoru a prostorové představy	10
1.2.4 Vnímání času	10
1.2.5 Řeč.....	10
1.2.6 Sluchové vnímání a paměť	11
1.2.7 Předmatematické představy	11
1.2.8 Sociální dovednosti	12
1.2.9 Hra	12
2 Školní zralost – školní připravenost	13
2.1 Pojmy školní zralost x školní připravenost	13
2.2 Připravenost dítěte pro vstup do základní školy.....	16
2.2.1 Tělesná (biologická) připravenost	16
2.2.2 Psychická připravenost.....	17
2.2.3 Kognitivní (rozumová) připravenost.....	17
2.2.4 Pracovní předpoklady a návyky	19
2.2.5 Emocionálně-sociální připravenost	19
2.3 Nepřipravenost	19
3 Pedagogická diagnostika.....	21
3.1 Pojem diagnostika	21
3.2 Předmět a cíl diagnostiky	22
3.3 Metody diagnostiky	22
3.4 Druhy diagnostiky	24
3.5 Výsledky diagnostiky	24
3.6 Diagnostika školní zralosti/přípravenosti.....	24
4 Zápis do školy, odklad školní docházky	29
4.1 Zápis do školy	29
4.1.1 Legislativní úkon.....	29
4.1.2 Průběh zápisu do základní školy	29

4.2	Odklad povinné školní docházky	31
4.2.1	Povinné vzdělávání	31
4.2.2	Odklady povinné školní docházky	32
4.3	Předčasný nástup do 1. třídy	32
4.4	Přípravné třídy	33
II PRAKTICKÁ ČÁST		34
5	Cíl výzkumného šetření a výzkumné otázky.....	34
6	Metodologie výzkumu	35
6.1	Výzkumný vzorek	36
6.2	Průběh výzkumu.....	36
6.3	Sběr, analýza a zpracování získaných dat	36
7	Výsledky výzkumného šetření.....	38
7.1	Filip	38
7.1.1	První fáze výzkumu (leden/únor 2023)	38
7.1.2	Druhá fáze výzkumu (duben 2023)	40
7.2	Jakub.....	41
7.2.1	První fáze výzkumu (leden/únor 2023)	41
7.2.2	Druhá fáze výzkumu (duben 2023)	43
7.3	Lucie.....	44
7.3.1	První fáze výzkumu (leden/únor 2023)	44
7.3.2	Druhá fáze výzkumu (duben 2023)	46
7.4	Marek	48
7.4.1	První fáze výzkumu (leden/únor 2023)	48
7.4.2	Druhá fáze výzkumu (duben 2023)	50
7.5	Michaela	51
7.5.1	První fáze výzkumu (leden/únor 2023)	51
7.5.2	Druhá fáze výzkumu (duben 2023)	53
7.6	Tereza	54
7.6.1	První fáze výzkumu (leden/únor 2023)	54
7.6.2	Druhá fáze výzkumu (duben 2023)	56
Diskuse.....		57
Závěr.....		59

Shrnutí.....	60
Seznam použité literatury.....	61
Anotace	66
Přílohy	68

ÚVOD

Přípravenost dítěte pro vstup do základní školy je důležitým tématem, protože vstup do školy je významným mezníkem nejen v životě dítěte, ale i v životě jeho rodičů. Školní připravenost, zralost je dána nejen vývojovou úrovní dítěte a jeho dosahovaných schopností a dovedností, ale podílí se na ní i rodina dítěte, působení mateřské školy a později i školy základní. Jako začínající učitelka v mateřské škole jsem proto o této problematice chtěla získat nové poznatky, abych poté v dalších letech své praxe mohla odborně a systematicky podporovat děti předškolního věku v jejich připravenosti pro vstup do základní školy. V teoretické části se tato práce zabývá školní připraveností a zralostí, nástroji určenými k diagnostice školní připravenosti, zápisem dítěte do základní školy i odkladům školní docházky. Praktická část se věnuje výzkumu, který byl zaměřen na mapování úrovně školní připravenosti u dětí předškolního věku.

První kapitola teoretické části pojednává o vývoji dítěte v předškolním období a jsou v ní také charakterizovány oblasti posuzované při hodnocení školní připravenosti a zralosti. V druhé kapitole nalezneme definice pojmů školní zralost a školní připravenost, charakteristiky připravenosti v oblasti tělesné, psychické, kognitivní i emocionální a také charakteristiku nepřipravenosti dítěte pro vstup do základní školy. Třetí kapitola je o pedagogické diagnostice a nástrojích určených k diagnostice školní zralosti a připravenosti. A poslední, tedy čtvrtá kapitola je zaměřena na zápis dítěte do základní školy a na odklady povinné školní docházky.

V praktické části nalezneme kvalitativní výzkum, ve kterém byly využity metody pozorování, rozhovorů a případových studií. Prostřednictvím těchto metod a hlavním cílem praktické části bylo zmapování úrovně školní připravenosti u dětí předškolního věku. V praktické části jsou sepsány i výzkumné otázky a odpovědi na ně, výsledky výzkumného šetření i diskuze vztahující se k tomuto šetření

I TEORETICKÁ ČÁST

1 VÝVOJ DÍTĚTE

Vývoj různých psychických vlastností a funkcí je závislý na mnoha faktorech. Rozvoj psychických vlastností i rozvoj celé osobnosti je velice individuální a má na ně vliv mnoho různých vnějších vlivů i situací. Mezi činitele psychického vývoje tedy patří dědičnost – genetické dispozice. Genetické dispozice jsou informace, na kterých závisí vytvoření předpokladů pro rozvoj různých psychických vlastností (Vágnerová, 2005). Genetické dispozice neboli předpoklady a vlivy prostředí jsou již od začátku vývoje ve vzájemné interakci. Dalším činitelem psychického vývoje je tedy prostředí, v němž dítě vyrůstá. Jak prostředí fyzické, tak prostředí sociokulturní, ve kterém je důležitý proces socializace neboli začlenění dítěte do společnosti.

Zaměřme teď pozornost na rodinu. „*Rodina je nejvýznamnější sociální skupinou, která zásadním způsobem ovlivňuje psychický vývoj dítěte. Všichni členové rodiny jsou ve vzájemné interakci, vzájemně se ovlivňují a přizpůsobují, často neuvědoměle*“ (Vágnerová, 2005, s. 18). Rodina poskytuje dítěti základní zkušenosti, dítě si zde osvojuje vzorce chování, jak projevat svoje pocity a názory. Vztahy v rodině slouží dítěti jako model, který napodobuje. Rodina by měla být pro dítě zdrojem jistoty a bezpečí a ovlivňuje dítě biologicky i sociálně. Další faktor, který ovlivňuje dětskou osobnost a rozvoj různých psychických funkcí je každé školské zařízení, které dítě navštěvuje. Každé školské zařízení rozvíjí poznávací schopnosti a různé dovednosti a je významným socializačním činitelem. Jak již bylo řečeno, mezi faktory, které ovlivňují vývoj patří dědičnost a působení vnějších vlivů. Vývoj se uskutečňuje prostřednictvím zrání a učení. Proces zrání je dán genetikou a projevuje se změnami, které postupují v určitém, stabilním pořadí. Tuto zákonitou posloupnost vývojových proměn můžeme také chápat jako stav připravenosti k dalšímu rozvoji. Zrání představuje časový program pro psychický (ale i tělesný) rozvoj jedince. Určuje posloupnost jednotlivých vývojových fází (Vágnerová, 2005). Zrání stanovuje předpoklad pro účinné učení. Učení naopak může podněcovat procesy zrání. Je ale důležité si říci, že zrání i učení by mělo fungovat ve vzájemném souladu i v časové shodě.

1.1 Předškolní období

Předškolní období je období trvající od 3 do 6-7 let. Ukončení tohoto období není dáno jen věkem, ale i nástupem do školy. Dítě v tomto období samozřejmě dále vyspívá po všech

stránkách – tělesné, pohybové, intelektové, citové i společenské. Za zmínku ale jistě stojí, že v oblasti řeči už dítě jen obyčejně nepovídá, ale dokáže vyjádřit své myšlenky. Vytvářejí se tzv. prosociální vlastnosti – souhra, spolupráce, první přátelství, soucit a soustrast. Dítě si teď také poměrně lehce osvojuje hygienické, pracovní a společenské návyky prostředí, v němž vyrůstá.

Mateřská škola připravuje dítě na vstup do školy základní. Je přístupná novým poznatkům z pedagogiky a psychologie. „*Silnou stránkou mateřské školy jsou především znalosti a zkušenosti, jak vést děti k účelným hygienickým návykům, jak se chovat při jídle, jak zacházet s hračkami, jak se obsloužit na toaletě atd., nehledě na zacházení s psacím a výtvarným nářadím a k jiným formám přímé přípravy dětí na školu*“ (Matějček, 2005, s. 142). V oblasti vnímání se dítě učí procesu analýzy celku v části a syntézy částí v celek, a to pomocí různých, v tomto věku oblíbených stavebnic. To je přesně to, co dítě bude potřebovat, až se bude v 1. třídě učit číst. Dítě by se také mělo naučit zvládnout proces analýzy a syntézy v oblasti sluchové.

Dítěti v tomto období velmi záleží na tom, aby všechno bylo tak, jak má být. Nazýváme to konformitou – dítě chce vypadat jako ostatní, chce dělat to, co dělají ostatní a již dobře chápe, co se dělat má a co ne. Předškolní období je plné fantazie, v poznávání světa dítěti pomáhá jeho představivost a jeho uvažování ještě není usměřováno logikou. Myšlení předškolního dítěte je charakteristické egocentristem, ulpíváním na zjevných znacích a magičností. Dítě interpretuje realitu tak, aby pro ně byla srozumitelná a přijatelná, občas si ale musí vypomáhat zkreslením či vyloučením některých informací (Vágnerová, 2005). Velmi důležitá je pro dítě hra, která mu pomáhá zvládnout těžké a problematické situace. V tomto období se vyvíjí všechny složky paměti, časová orientace, prostorová orientace i vnímání počtu. Dítě již také začíná chápat vlastní emoce i citové projevy ostatních – rozvíjí se jeho emoční inteligence. Jak již bylo řečeno, předškolní věk je vrcholným obdobím fantazie a také pohádek. S tím souvisí, že předškolním dětem už se zpravidla v rodinách čte z knížek. To představuje motivaci dětí ke čtení, rozvíjí se jejich slovní zásoba, a čtení také dokáže uklidnit i mnohé děti neklidné a nesoustředěné.

Co se týče socializace v předškolním věku, ta probíhá i mimo rodinu, jedná se o přechodné období mezi rodinou a institucemi, které dítě navštěvuje a dalšími sociálními skupinami. Předškolní věk bychom měli chápat jako období přípravy na život ve společnosti, a to z širšího hlediska, než je pouze bezprostředně navazující vstup do školy (Vágnerová, 2005). V předškolním období se začínají rozlišovat oblasti, se kterými se děti ztotožňují. První oblast představuje rodina, která je zdrojem jistoty a bezpečí. O rodině ve své knize Emoční inteli-

gence Goleman (2011) pojednává takto: „*Rodinný život je naší první školou emocí. V tomto intimním prostředí se učíme, co máme cítit sami k sobě a co k ostatním, jak máme projevat strach či naději a jak lze tyto emoce rozeznat v tvářích našich blízkých. Toto citové vzdělání nezahrnuje zdaleka jen to, jak se rodiče chovají k dětem nebo co jim řeknou. Děti také pozorně sledují, jak se jejich rodiče staví k vlastním citům a k citům svého partnera.*“ Můžeme tedy říci, že děti z citově založených rodin mají lepší vztahy se svými rodiči, lépe ovládají své emoce, nemají takové problémy s agresivním chováním, lépe se učí a umí se i lépe soustředit. Druhou oblastí jsou vrstevníci, dochází k postupnému začleňování dítěte mezi děti stejného věku, dítě se osamostatňuje, vytváří se první vztahy, děti mezi sebou spolupracují a mezi vrstevníky mohou naplňovat potřebu seberealizace a sebeuspokojení. Třetí oblastí je mateřská škola jako první instituce, do které dítě nastupuje. Dítě se tu musí přizpůsobit určitým požadavkům a získává zde další sociální dovednosti. Právě předškolní věk představuje kritické období rozvoje většiny prosociálních vlastností a způsobů chování, protože dítě přichází do širší společnosti. Dle Matějčka (2003) se tyto vlastnosti nemohou ve větší míře rozvíjet v intimním, citově chráněném prostředí rodiny, ale teprve v kontaktu s neutrálními, do té doby neznámými lidmi, s dětmi i dospělými. Zda dítě dosáhne určité emoční zralosti, schopnosti empatie, kontroly agresivity i ovládnání vlastních potřeb závisí na rozvoji jeho prosociálního chování. Na konci předškolního období by dítě mělo být způsobilé posoudit situaci z pohledu jiného člověka a brát v úvahu jeho potřeby. Zajímavostí u předškoláků je, že mají sklon ke zveličování genderových rozdílů, ztotožňují se většinou s rodičem stejného pohlaví, protože získali přesvědčení o vyšší hodnotě vlastního genderu.

1.2 Oblasti sledované při posuzování školní zralosti/připravenosti

1.2.1 Motorika, grafomotorika a kresba

Předškolní děti jsou velmi aktivní a obratné, a to jim pomáhá v zapojování se do her a aktivit s ostatními vrstevníky. Co se týče jemné motoriky, děti mají rády práci se stavebnicemi a zapojují se do ručních prací a činností, u kterých je potřeba přesnost a obratnost. Ještě před tím, než dítě začne se záměrnými grafomotorickými cvičeními, bychom měli znát jeho lateralitu. „*Lateralizace je pozvolný proces. V prvních měsících a letech života se ve vývoji dítěte střídají období více symetrického či asymetrického užívání rukou. To trvá obvykle do čtyř let*“ (Bednářová, Šmardová, 2007, s. 6). Ve čtyřech letech už tedy dítě jednu ruku upřednostňuje, v období pěti až sedmi let se lateralita začíná vyhraňovat a ustálená je zhruba

v deseti až jedenácti letech. Pro zjištění laterality pozorujeme dítě při spontánních i řízených činnostech, při každodenních činnostech a činnostech spojených se sebeobsluhou a hygienou. Ruka, která při těchto činnostech vykonává pohyb je ruka dominantní. Pro poznání laterality oka můžeme dítě nechat nahlédnout do krasohledu či do lahvičky. Lateralitu levé či pravé nohy můžeme u dětí určit tím, že je necháme vystupovat na židli či schod, kopat do míče nebo skákat po jedné noze.

Kolem třetího roku se u dětí již objevuje špetkový úchop, protože děti v tomto období začínají více kreslit. Špetkový úchop by však měl být praktikován ještě před nástupem do první třídy, aby dítě předešlo problémům s psaním a špatnému úchopu psacího náčiní. Děti kreslí, co je zajímá a nejčastěji jsou jejich výtvary lidské postavy. Vývoj kresby lidské postavy má svůj typický průběh, který odráží celkový psychický stav (Vágnerová, 2005). První je stadium hlavonožců. Hlavonožce znázorňují obvykle děti ve třech letech. Další je stadium subjektivně fantazijního zpracování, typické pro 4 – 5 leté děti. Děti postupně na lidskou postavu přidávají různé detaily – postupně ji oblékají. A poslední stadium na konci předškolního období je stadium realistického zobrazení – přechod k realismu. Děti již kreslí více to, co vidí. Oblečený člověk se všemi náležitostmi, kterého dítě nakreslí bez vedení a bez nápovědy je pro psychologa jednou ze známek školní zralosti onoho dítěte (Matějček, 2005). Kresba má neverbální symbolickou funkci. Dítě v ní zobrazuje realitu tak, jak ji chápe (Vágnerová, 2005).

1.2.2 Zrakové vnímání a paměť

Až v předškolním období je dítě schopné uvědomovat si polohy předmětů v prostoru. Nejprve rozlišuje postavení nahoře-dole, a až poté postavení vlevo-vpravo. Předškolní děti také vnímají spíše celek než detail. V tomto věku je dítě schopno vnímat tvary přesněji, dříve totiž pro děti kruh není kruhem, ale například kolem od auta či míčem. Oslabení zrakového vnímání v předškolním období může pro dítě znamenat komplikované vnímání abstraktních symbolů ve školním věku. Vzhledem k obtížím se zrakovým vnímáním mohou děti dále zaměňovat písmena, ať co se týče detailu písmen – například m, n, h, nebo co se týče polohy – například písmeno b, d či p, číslice – 6, 9, děti se pomaleji učí písmena obecně, pomaleji čtou a více chybují. „*Podkladem těchto obtíží zpravidla není to, že by byl oslaben samotný orgán, oko, ale jsou oslabeny některé funkce podílející se na zachycení, zpracování a uchování zrakového vjemu*“ (Bednářová, Šmardová, 2007, s. 15).

1.2.3 Vnímání prostoru a prostorové představy

Dítě postupně získává představy o prostoru a učí se pojmenovávat prostorové vztahy. Dítě by mělo být schopné orientovat se v prostředí, ve kterém žije. Nejprve ví, kde je jeho prostor určený pro spánek, jídlo a hraní, v předškolním období se prostor dítěte zvětšuje o prostředí mateřské školy. Pokud má dítě obtíže s prostorovým vnímáním, může se ve školním věku potýkat se špatnou orientací v textu při čtení i psaní, s potížemi při psaní samotném – například pořadí písmen a číslic v textech, ale může mít i obtíže při manipulaci s předměty, při rukodělných činnostech i při sebeobsluze.

1.2.4 Vnímání času

Děti v předškolním věku žijí hlavně přítomností. To, že plyne čas dítě vnímá pomocí událostí, které se kolem něj dějí a pravidelně se střídají – typické činnosti pro ráno, odpoledne a večer. S vnímáním plynutí času souvisí i vnímání časové posloupnosti, časového sledu, uvědomování si příčiny a následku, začátku a konce (Bednářová, Šmardová, 2007). Při špatném vnímání času a časové posloupnosti může mít dítě ve škole problémy s pořadím dnů v týdnu, ročními obdobími, měsíci v roce, ale i s abecedou či násobilkou a může chybovat v pořadí úkonů a s rozvržením času obecně.

1.2.5 Řeč

Podstatné období pro vývoj řeči je do šesti až sedmi let a ovlivňuje ji motorika, vnímání i sociální prostředí. Dle Bednářové, Šmardové (2007) můžeme řeč rozdělit na několik jazykových rovin:

- foneticko-fonologickou,
- morfológicko-syntaktickou,
- lexikálně-sémantickou,
- pragmatickou.

Foneticko-fonologická rovina znamená, že dítě sluchově rozlišuje hlásky a správně je vyslovuje. Nesprávnou výslovnost (dyslálii) můžeme považovat za normální (fyziologickou) cca do pěti let, ale po sedmém roce se výslovnost již sama nespraví. Morfológicko-syntaktická rovina představuje používání slovních druhů, tvarosloví a větosloví. Než dítě nastoupí do školy, mělo by používat všechny druhy slov a tvořit souvětí. Lexikálně-sémantická

rovina znamená, že dítě řeči rozumí a dokáže se vyjadřovat. A na závěr pragmatická rovina zahrnuje to, jak dítě užívá řeč při běžných událostech. Při vývojové nemluvnosti (dysfázii) ve školním období můžeme pozorovat obtíže ve všech výše zmíněných rovinách řeči. Děti dělají chyby při rozlišování dlouhých a krátkých hlásek, při rozkladu slov na hlásky a slabiky, ale i při skládání slov z hlásek, stále nesprávně vyslovují (foneticko-fonologická rovina). Mohou přetrvávat problémy s určováním rodů, užíváním časů či tvoření přídavných jmen (morfolo-gicko-syntaktická rovina). Některé děti mají obtíže s porozuměním řeči a složitějšími pojmy, mají menší slovní zásobu (lexikálně-sémantická rovina). V rovině pragmatické děti hůře na-vazují a udržují konverzaci i hůře vyjadřují své pocity, neradi vystupují před lidmi – jsou tzv. v komunikaci pasivnější.

1.2.6 Sluchové vnímání a paměť

V předškolním věku začíná dítě více zaměřovat pozornost a vyřazovat některé zvuky z pozadí. Než dítě nastoupí do školy, mělo by být schopné, až do konce poslouchat pohádku či příběh, oddělovat začáteční i koncové hlásky ve slovech. Pro učení v předškolním věku i pro další život potřebujeme zachytit, zpracovat a uchovat informace přicházející sluchovou cestou – sluchovou paměť (Bednářová, Šmardová, 2007). Ve škole se oslabení sluchového vnímání a paměti promítá do dovednosti čtení i psaní – problémy se spojováním písmen do slabik, slabik do slov, vynechávání či záměna písmen a slabik při písemném projevu.

1.2.7 Předmatematické představy

Děti se v předškolním období učí manipulovat s každodenními předměty, učí se prostoro-vým i časovým představám, rozumět významu slov a aktivně tato slova používat, rozlišovat zrakem i sluchem. Tyto schopnosti a dovednosti jsou základem pro tzv. předčíselné – předma-tematické představy. Pokud tyto předmatematické představy nejsou rozvíjeny, ve školním věku se mohou vyskytovat určité potíže. Děti mohou zaměňovat matematické symboly – čís-lice, operační znaky. Oslabená krátkodobá paměť má vliv na počítání z paměti, děti se mohou špatně orientovat v číselné řadě nebo mít potíže se zápisem i čtením čísel.

1.2.8 Sociální dovednosti

Děti se učí tzv. sociálním dovednostem, mezi které Bednářová a Šmardová (2007) řadí komunikaci (verbální i neverbální), přiměřené reagování na nové situace, adaptování se na nové prostředí, porozumění vlastním pocitům a sebeovládání, porozumění emocím a chování druhých lidí, objektivní sebepojetí a sebehodnocení. Sociální dovednosti bychom měli u dětí rozvíjet a podporovat, protože později ve školním věku slouží i jako prevence různých problémů – například prevence šikany, záškoláctví, agresivity, ale i pocitů izolovanosti a deprese.

1.2.9 Hra

Již od útlého věku je pro děti hra nejpřirozenější a nejdůležitější činností. Hra dětí předškolního věku se některým dospělým může zdát nevyspělá a nedokonalá po všech stránkách. Čas pro volnou hru je ale pro dítě do šesti let nezbytný. Naplňuje jeho potřeby, zkušenosti, vědomosti, dovednosti, individuální tempo a zájmy, dětské vztahy a vzájemnost, která má nenahraditelnou hodnotu pro sociální učení (Kořátková, 2005). Dle Graye (2012): „*Hra vychází z touhy vyrůst a být stejně úspěšný jako dospělí, které dítě vidí kolem sebe. Tato touha je silnou motivací k učení, spojuje se s hnací silou hrát si, prozkoumávat a rozvíjet vlastní schopnosti.*“

U dětí předškolního věku za základní prostředek pedagogické diagnostiky považujeme hru. Učitelka se nachází v roli tzv. pozorovatele. Ve hře dětí sleduje jejich vývojovou úroveň a pokrok v biologické, psychické i sociální oblasti (Suchánková, 2014). K diagnostikování se využívají hry spontánní i hry vedené (záměrně navozené). Můžeme rozpoznat různé odchylky od vývoje, a tím si stanovit, na co je třeba se zaměřit při dalším rozvoji dětí. Hra se využívá také v terapii. Děti jsou schopné ve hře znovu prožít své zážitky a následně vyřešit problémy, s nimiž se denně setkávají (Suchánková, 2014). Jedná se o tzv. herní terapii, která má více podob. Například nedirektivní psychoterapie hrou pracuje s volnou hrou dětí. Tato terapie prostřednictvím hry vychází z Rogersova (1998) předpokladu, že většina dětí má schopnost si samostatně vyřešit své problémy, jen jim k tomu musíme dát prostor, důvěru a citlivé vedení

2 ŠKOLNÍ ZRALOST – ŠKOLNÍ PŘIPRAVENOST

Nástup do školy je velkou událostí v životě dítěte i jeho rodiny. Zahájení školní docházky je zakončení jednoho vývojového období a začátek úplně nové životní etapy. Existují názory, že do přirozeného vývoje předškolního dítěte bychom neměli nijak vstupovat a nechat dítě se samovolně projevovat. Druhý názor je, že dítě by mělo být postupně na školu připravováno – v oblasti kognitivní i výchovné. Tak či tak bychom měli ke každému dítěti přistupovat individuálně, dbát na jeho potřeby a možnosti, ale nezapomínat a postupně dítě připravovat i na požadavky, které na ně budou kladeny při zahájení školní docházky.

V Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání můžeme najít hlavní principy předškolního vzdělávání:

- akceptovat přirozená vývojová specifika dětí předškolního věku a důsledně je promítat do obsahu, forem a metod jejich vzdělávání,
- umožňovat rozvoj a vzdělávání každého jednotlivého dítěte v rozsahu jeho individuálních možností a potřeb,
- zaměřovat se na vytváření základů klíčových kompetencí dosažitelných v etapě předškolního vzdělávání,
- definovat kvalitu předškolního vzdělávání z hlediska cílů vzdělávání, podmínek, obsahu i výsledků, které má přinášet

(Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2021).

Ve zralosti a připravenosti pro vstup do školy se děti ve stejném věku obvykle odlišují. Rozdíly také bezpochyby spatřujeme v rodinném zázemí i v podmínkách školy a třídy. Bez ohledu na různý věk, různé predispozice dětí i na rozdílné podmínky, které poskytuje rodina, jsou na děti kladeny podobné nároky. Zralé dítě s podporou rodiny nároky školy bez problémů zvládá, nicméně u některých dětí (zejména těch nezralých) se mohou za kratší či delší dobu projevit příznaky maladaptace (Bednářová, Šmardová, 2010). To znamená, že dítě se například nedokáže soustředit, nedokáže se přizpůsobit nové autoritě, je neklidné, úzkostné, snadno se rozpláče, nechce chodit do školy. Mohou se objevit i psychosomatické příznaky – například bolest hlavy, břicha, zvracení, nespavost či nechutenství.

2.1 Pojmy školní zralost x školní připravenost

I když J. A. Komenský určil šestý rok dítěte jako nejvhodnější pro zahájení školní docházky, již i on zmiňuje možnou „nezralost“ některých dětí. Dosažení tohoto věku nezaručuje

přiměřenou zralost dítěte k zahájení povinné školní docházky. V této souvislosti se můžeme setkat s pojmy školní zralost, školní připravenost, způsobilost pro vstup do školy či školní zdatnost. Někteří autoři tyto pojmy zaměňují, ale například Vágnerová (1999) a Matějček (1994) pod pojmem „školní zralost“ uvádějí vývoj daný biologickými činiteli a zráním. Zatímco „školní připravenost“ mají na mysli rozvoj dítěte, který je závislý na jeho sociálním vývoji a uplatňuje se zde proces učení. Můžeme zmínit i termín „školní nezralost“, který například Šulcová (1989) charakterizuje takto: *„Všechny funkce potřebné pro školní práci nejsou dostatečně zralé, ačkoli intelekt dítěte je normální.“* Pojmy školní zralost a školní nezralost v nás mohou vyvolávat dojem, že dítě do školního věku dozraje přirozeným způsobem, a že na vstup do školy ho nemusíme záměrně připravovat. Avšak zrání dítěte by mělo být po biologické stránce vhodně rozvíjeno, a to jak v rodině, tak i v mateřské škole. Dá se tedy říci, že pojem školní zralost není zcela přesný. Zatímco pojem školní připravenost může napovědět, že zrání dítěte je důležité, ale není jediným předpokladem školního úspěchu.

Pedagogický slovník definuje pojem školní připravenost jako biologické, psychické a sociální předpoklady dítěte pro vstup školy, úspěšné zahájení školní docházky, zvládnání školního života a nároků na vyučování a naplnění role žáka a pojem – školní zralost jako stav dítěte projevující se v takové vývojové úrovni jeho organismu, která mu umožňuje adaptaci na prostředí školy (Průcha, Walterová, Mareš, 2009).

Definice školní připravenosti dle Nádvořnickové (2017): *„Školní připravenost bychom mohli definovat jako aktuální stav rozvoje osobnosti dítěte ve všech důležitých oblastech, který je předpokladem pro bezproblémové zvládnutí školní práce, a to jak po stránce fyzické a duševní, tak zejména i po stránce sociální.“*

Vymezení pojmu školní zralosti dle Petrové (2015): *„Pojem školní zralost lze obecně chápat jako takový stupeň vývoje tělesných i duševních schopností a dovedností dítěte, který je nutným předpokladem úspěšného zvládnutí školních požadavků.“* Vstup do školy je pro dítě velkou zátěží a potíže na počátku školní docházky patří k závažným zdravotně psychologickým otázkám. Proto je nutné komplexně a s péčí zvažovat situaci každého jednotlivého dítěte před nástupem na základní školu. Záleží na mnoha okolnostech a také na konkrétní osobnosti dítěte, jak bude ve škole úspěšné. Svět školy udává další roky života dítěte více než cokoli jiného (Říčan, 2004). Škola ovlivní další rozvoj dětské osobnosti, způsob prožití celého zbývajících dětství, projeví se výrazně i v oblasti sebepojetí, sebehodnocení, což obvykle bývá zásadní pro další životní směřování jedince (Vágnerová, 2008).

Existuje spousta definic pojmů školní zralosti a připravenosti. Bednářová, Šmardová (2010) definují školní zralost takto: *„Školní zralost můžeme vymezit jako dosažení takového*

stupně vývoje (v oblasti fyzické, mentální, emocionálně-sociální), aby se dítě bylo schopno bez obtíží účastnit výchovně-vzdělávacího procesu.“ Termín školní připravenost dle Bednářové, Šmardové (2010): „Školní připravenost zahrnuje kompetence v oblasti kognitivní, emocionálně-sociální, pracovní a somatické, které dítě nabývá a rozvíjí učením, sociální zkušeností (zejména v MŠ).“ Kompetence jsou rozpracovány v Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání. V kurikulárních dokumentech jsou klíčové kompetence obecně formulovány jako soubory předpokládaných vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého jedince (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2021).

V Rámcovém vzdělávacím programu pro předškolní vzdělávání (2021) jsou za klíčové považovány tyto kompetence:

1. Kompetence k učení,
2. Kompetence k řešení problémů,
3. Kompetence komunikativní,
4. Kompetence sociální a personální,
5. Kompetence činnostní a občanské.

Úroveň kompetencí, obecně dosažitelná dítětem ukončujícím předškolní vzdělávání, vyjadřuje očekávaný vzdělávací přínos předškolního vzdělávání, tedy to, čím může mateřská škola přispět k výbavě dítěte pro celoživotní učení dříve než dítě zahájí povinné školní vzdělávání. Soubor klíčových kompetencí je ve svém celku ideálem, k němuž většina dětí nedospěje a dospět nemůže (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2021).

Další vymezení pojmu připravenosti dítěte pro školní docházku od Golemana (2011): „Připravenost dítěte pro školní docházku závisí na nejzákladnější ze všech znalostí – na znalosti, jak se učit.“ Ve své knize Emoční inteligence, Goleman uvádí sedm nejdůležitějších aspektů schopnosti, jak se učit. Patří sem sebevědomí, zvědavost, schopnost jednat s určitým cílem, sebeovládání, schopnost pracovat s ostatními, schopnost komunikovat a schopnost spolupracovat.

Oblasti, které jsou důležité pro posuzování školní zralosti/připravenosti:

- tělesný (somatický) vývoj a zdravotní stav,
- úroveň vyspělosti poznávacích (kognitivních) funkcí,
- úroveň práceschopnosti (pracovní předpoklady, návyky),
- úroveň zralosti osobnosti (emocionálně-sociální).

2.2 Přípravenost dítěte pro vstup do základní školy

Na konci předškolního období je u všech dětí posuzováno, zda je jejich vývojová úroveň v souladu s nároky, které souvisí s počátkem povinné školní docházky. V předškolním věku můžeme u dětí sledovat nerovnoměrný vývoj psychiky, rozdílnou rychlost tělesného vývoje, individuální zvláštnosti i nezralost některých psychických funkcí. Na začátku školní docházky musí však dítě mít dostačující úroveň schopností a dovedností, které jsou zásadní pro úspěšné učení a zvládnání nároků při různých situacích ve škole. Školnímu neúspěchu lze předcházet včasnou a objektivní diagnostikou (o diagnostice viz. v další kapitole) nedostatků v rozvoji dětské psychiky a z ní odvozených podnětů pro nápravu zjištěných odchylek a nerovnoměrností (Petrová, 2015). Když dítě vstupuje do školy, mělo by být zralé nejen fyzicky, ale i v oblasti poznání, emocionálně a sociálně, což vypovídá o jeho připravenosti na školu.

2.2.1 Tělesná (biologická) připravenost

Do oblasti tělesné připravenosti/zralosti můžeme zařadit věk dítěte, jeho výšku a váhu, zda byla dokončena první strukturální přeměna, genetickou výbavu dítěte, jeho zdraví, zrání především CNS, které souvisí s rozvojem smyslů, hrubé motoriky, pohybové koordinace, laterality i jemné motoriky. Patří sem ale například i životní styl rodiny a také výživa. Tělesnou připravenost/zralost hodnotí především dětský lékař při pravidelných zdravotních prohlídkách, svůj názor ale také vyjadřují rodiče a pedagogové v mateřské škole. V některých případech je velmi užitečné, aby lékař při posuzování školní připravenosti dal podnět k podrobnějšímu psychologickému, případně psychiatrickému, neurologickému nebo jinému odbornému vyšetření (Bednářová, Šmardová, 2010). Ke konci předškolního období dochází k již výše zmíněné strukturální přeměně, která je také někdy nazývána obdobím první vytáhlosti. Děti začínají mít delší horní i dolní končetiny a hlava naopak roste pomaleji. K ověření, zda u dítěte došlo k této proporcionální změně slouží tzv. filipínská míra (dítě vzpaží pravou končetinu, ohne ji v lokti tak, aby předloktí leželo na temeni hlavy, a zkouší, zda si dosáhne na levý ušní boltec). Mimo změnu tělesných proporcí je první strukturální přeměna také charakteristická tím, že se u dítěte střídají fáze aktivity a fáze únavy a klesá také imunita dítěte vůči infekcím. Dále dochází k osifikaci zápěstních kůstek, upevňuje se zádové svalstvo a začíná druhá dentice. Orientační hodnoty výšky a váhy šestiletého dítěte jsou dle Říčana (2004) – 117 cm a 22 kg bez ohledu na pohlaví. Výška a váha dítěte jsou spíše zdravotní ukazatelé než kritéria pro vstup do školy, ale dle odborné literatury můžeme říci, že děti tělesně vyspělejší lépe zvládají nároky, které jsou spojeny se školou. Při posuzování tělesné připravenosti

bychom měli zohledňovat i rozdíly mezi pohlavími. Dívky obvykle obecně mírně předbíhají ve svém vývoji chlapce (v období před vstupem do školy v průměru cca o čtvrt roku) a celkově jsou lépe připraveny pro zaškolení než chlapci, kteří bývají biologicky i psychologicky křehčí, zranitelnější nejrůznějšími nepříznivými vlivy (Langmeier, Krejčířová, 2006).

Důležitá je úroveň motorického vývoje pro přizpůsobení dítěte na školu. Aby dítě zvládlo psaní, rozvoj kreslení, pracovní činnosti i získávání tělovýchovných dovedností, musí být přiměřeně rozvinuta jeho hrubá i jemná motorika. Vývoj hrubé i jemné motoriky, motoriky mluvidel, očních pohybů i smyslového vnímání je určitým způsobem propojený a posloupný. Dítě musí být schopné souhry, především mezi rukou a okem – vizuomotorická koordinace, aby bylo schopno kreslit, a poté i psát. Motorické schopnosti a dovednosti mají vliv na výběr pohybových aktivit dětí, zapojení do kolektivu i na řeč, vnímání, kresbu a později již výše zmíněné psaní. Oslabení motoriky může ovlivnit školní schopnosti, dovednosti i výkony.

2.2.2 Psychická připravenost

Jedná se o úroveň psychických funkcí dítěte. Psychická připravenost/zralost je dána zejména zráním centrální nervové soustavy (CNS), které ovlivňuje mentální schopnosti dítěte, zejména kvalitu vnímání, myšlení, schopnosti udržet pozornost a soustředit se, ale i úroveň řečových a komunikačních dovedností (Nádvorníková, 2017). Na výše zmíněné funkce však nemá vliv jen zrání, ale i působení okolí. Proto by se tyto funkce měly podporovat, procvičovat a upevňovat. Zrání je samozřejmě u každého dítěte jiné, takže konkrétní funkce se nemusí objevit u všech dětí ve stejném věku.

2.2.3 Kognitivní (rozumová) připravenost

Na to, zda je dítě připravené/zralé na školu v oblasti kognitivní se podílejí jednak vrozené předpoklady, ale také to, jak probíhal vývoj dítěte – jeho výchova, rodinné prostředí i působení mateřských škol.

Na počátku školní docházky je významná především zralost vnímání, zraková a sluchová diferenciací (Vágnerová, 2008). Mezi kritéria k posouzení kognitivní zralosti jsou dle Petrové (2015) zařazovány následující jevy:

- přechod od celostního k diferencovanému vnímání,
- rozvoj percepční strategie (systematičnost při vnímání, vizuální analýza a syntéza...),
- dozrávání sluchové percepce,

- celková schopnost analýzy a syntézy v poznání,
- schopnost konkrétních myšlenkových operací při zacházení s názorným materiálem, pochopení konkrétně logických principů, odlišení reality od světa fantazie,
- schopnost trvalejší a záměrné paměti,
- míra inteligence dítěte
- překonávání egocentrismu,
- tvořivý, zvědavý, aktivní přístup ke světu,
- přiměřený vývoj řeči,
- rozlišení hry a povinnosti.

Kognitivní předpoklady pro zahájení povinné školní docházky

Do této skupiny patří tyto schopnosti:

- vizuomotorika, grafomotorika,
- řeč,
- sluchové vnímání,
- zrakové vnímání,
- vnímání prostoru,
- vnímání času,
- předmatematické představy.

Vždy musíme zhodnotit, zda je vývoj dítěte podobný v porovnání s jeho vrstevníky, nebo zda vývoj mírně zaostává či je opožděný. Může však nastat i opačný případ, kdy je dítě mimořádně nadané a svými vědomostmi a dovednostmi tzv. předběhne své vrstevníky. Předpokladem pro psaní je zvládnutí vizuomotorických a grafomotorických cvičení. V předškolním věku bychom u dětí měli podporovat špetkový úchop a správné postavení ruky. Také je již dobré znát laterální dítěte, tedy kterou rukou se dítě bude učit psát.

Předškolní období je zásadní pro vývoj řeči, u dětí bychom měli podporovat aktivní slovní zásobu. Pokud se zdá, že dítě v řeči zaostává, je nezbytné vyhledat logopedickou pomoc a poradit se, jak dále postupovat. Na oblast řeči je ve škole kladen velký důraz, řeč je totiž spojena s myšlením, dítě musí rozumět výkladu a projevat, co si myslí. „*Poradenská praxe navíc ukazuje, že děti s opožděným, nedokonalým vývojem řeči mívají častěji obtíže ve čtení a psaní, ve větší míře se u nich vyskytují specifické vývojové poruchy učení jako je dyslexie, dysgrafie, dysortografie a dyskalkulie*“ (Bednářová, Šmardová, 2010, s. 4). Také sluchové vnímání má v předškolním období velký význam pro vývoj řeči. Co se týče zrakového vnímání, pro podporu pozdějšího čtení a psaní je důležité vést dítě ke správnému pohybu očí

po řádku – tedy zleva doprava prostřednictvím každodenních činností, například prohlížením obrázků nebo plněním pracovních listů. Vnímání času bychom u dětí měli podporovat například správnou orientací v činnostech během dne – ráno, odpoledne, večer. Děti by měly vnímat změny v přírodě a roční období, měsíce v roce, dny v týdnu, ale i co bylo včera, co bude dnes a co bude zítra. Pro podporu a rozvoj předmatematických schopností a představ bychom dětem nejprve měli zařazovat aktivity s předměty a až poté s obrázky.

2.2.4 Pracovní předpoklady a návyky

Pracovní předpoklady a návyky neboli práceschopnost je podmíněna zejména vyzrálostí centrální nervové soustavy, ale úzce souvisí i se zralostí osobnosti a také s tím, jak jsme dítě doposud vychovávali (Bednářová, Šmardová, 2010). Než dítě nastoupí do školy, měli bychom ho vést k respektování pravidel, k pomáhání v domácnosti, podporovat jeho samostatnost, učit ho sebeobsluze – oblékání, měli bychom také zařazovat různé úkoly a aktivity, například z dětských časopisů nebo pracovních listů pro předškoláky. Těmito způsoby u dítěte posilujeme schopnost záměrně koncentrovat jeho pozornost.

2.2.5 Emocionálně-sociální připravenost

Pro zahájení povinné školní docházky je důležitá jak emocionální vyzrálost, tak i sociální dovednosti dítěte. Předškolní období je kritickým a mezním obdobím pro rozvoj a zdokonalování emocí. I přes tento fakt, jsou na dítě kladeny takové požadavky, které spíše potlačují jeho emoční projevy. Na počátku školní docházky se od dítěte očekává emoční stabilita, tzn. zda se dítě dokáže odloučit po dobu školní docházky od rodičů, respektovat novou autoritu a dělat, co je nutné. Školní připravenost v oblasti emoční, motivační a sociální předpokládá, že dítě je schopné se přizpůsobit novému prostředí, jeho nové životní roli, přizpůsobit se režimu školy a nové autoritě, kontrolovat své chování, zvládat odpovídající pracovní tempo, začlenit se mezi spolužáky, být citově stabilnější a odolnější vůči zklamáním a zátěži, mít k sobě kladný postoj a plnit si své povinnosti.

2.3 Nepřipravenost

„O nepřipravenosti (nebo nezralosti) na školní docházku hovoříme tehdy, pokud je vývoj dítěte v některé z (výše zmíněných) oblastí zpomalen nebo zahájení docházky do školy dítě není schopno“ (Nádvorníková, 2017, s. 14). Důvodem nepřipravenosti může být například to,

že dítě pochází z jiného kulturního prostředí nebo kvůli sociální situaci v rodině (dětí cizinců a děti ze sociálně slabých rodin). Dalším důvodem může být, že proces zrání je u dítěte zpomalen nebo pozastaven a je tedy pro školu nezralé. Může se však objevit i překážka, která není pouze dočasná – například snížení intelektu nebo psychické postižení.

Výše popsané oblasti – kritéria školní zralosti a připravenosti mohou napovědět, u kterých dětí je nebo není vhodné zahájení povinné školní docházky:

- děti zdravotně oslabené,
- děti s opožděným nebo nerovnoměrným kognitivním vývojem,
- děti, které nejsou zralé v některé z oblastí kognitivního vývoje,
- děti, které nejsou zralé v oblasti pracovních předpokladů a návyků,
- děti, které nejsou zralé v emocionálně-sociální oblasti.

Stejně jako v životě, tak ani při rozhodování o zahájení povinné školní docházky nám někdy nepomohou kritéria a poučky, musíme se rozhodovat citem, intuitivně, na základě zkušenosti. Je třeba brát v úvahu i další faktory, jako je například aktuální životní situace dítěte a jeho rodiny (Bednářová, Šmardová, 2010). Někdy rodiče žádají o odklad, i když se dítě v žádné těžké životní situaci nenachází. Obvykle jako důvody rodiče uvádějí, že svému dítěti chtějí prodloužit dětství, protože je ještě hravé. V tomto případě tak úplně nejde o připravenost či nepřipravenost dítěte, ale spíše o to, že rodiče ještě nechtějí přijmout změnu, nové povinnosti spojené s přípravami na školu nebo se zkrátka bojí, jak jejich dítě školu zvládne, jak obstojí. Opakem jsou rodiče, kteří by měli přijmout fakt, že jejich dítě ještě není na školu zralé, připravené – i dle vyjádření mateřské školy a dalších odborníků, ale stejně dítě do školy dají.

Závěrem dle Bednářové, Šmardové (2010) lze konstatovat, že pro zralé dítě je vhodnější zahájení školní docházky, pro nezralé dítě je vhodnější její odložení. Dětem, které ještě nejsou připravené/zralé na zahájení školní docházky, bychom měli buď nechat čas na přirozené vy-zrání nebo je podporovat v oslabených oblastech. Dítě by měla podporovat a rozvíjet jak rodina, tak i mateřská škola – například individuálním výchovně-vzdělávacím plánem nebo edukativně-stimulačními skupinami, dále se na podpoře může podílet pedagogicko-psychologická poradna nebo speciálně-pedagogické centrum či přípravná třída při základní škole

3 PEDAGOGICKÁ DIAGNOSTIKA

Učitelka v mateřské škole ke své práci potřebuje mít určité diagnostické schopnosti a dovednosti, aby mohla správně poznávat a pozorovat děti, plánovat a realizovat činnosti dle individuálních potřeb každého dítěte.

Na základě dlouhodobého a každodenního styku s dítětem i jeho rodiči plní předškolní vzdělávání i úkol diagnostický, zejména ve vztahu k dětem se speciálními vzdělávacími potřebami a dětem nadaným. Předškolní vzdělávání poskytuje všem dětem optimální podmínky pro vlastní rozvoj. Dětem, které to potřebují, poskytuje předškolní vzdělávání, na základě znalosti aktuální úrovně rozvoje i dalších rozvojových možností každého dítěte, včasnou speciálně pedagogickou péči, a tím zlepšuje jejich životní i vzdělávací šance (Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání, 2021).

Učitelka by měla spolupracovat s nejbližšími osobami dítěte – s rodiči nebo zákonnými zástupci. Učitelky rodičům poskytují informace o průběhu a výsledcích vzdělávání dětí. Efektivní a systematická spolupráce a komunikace mezi rodinou a mateřskou školou o výsledcích dítěte pomáhá vzájemnému pochopení a zabezpečuje větší soulad ve výchově a vzdělávání dítěte (Syslová, Kratochvílová, 2017).

3.1 Pojem diagnostika

Diagnostika je zjištění stavu, posouzení, hodnocení, zahrnuje posloupnost činností vedoucích k diagnóze (Mertin, Gillernová, 2010). Učitelé a učitelky v mateřských školách provádí pedagogicko-psychologickou diagnostiku, hodnotí jak obsahy vzdělávání (diagnostika pedagogická), tak i osobnostní předpoklady a vlastnosti dětí (diagnostika psychologická). V mateřských školách je psychologická diagnostika prováděna tzv. skromnějšími prostředky, než jakými je prováděna psychology, kteří jsou k těmto činnostem odborně vzdělávání a mají možnost využívat standardizované diagnostické nástroje. Nyní si zaměříme na pedagogickou diagnostiku, která má komplexní charakter, spojuje pedagogickou činnost s teorií. Učitelky mateřských škol k diagnostice využívají své teoretické znalosti – sledují cíl, dbají na zásady, využívají vhodné metody a nástroje, získávají nové poznatky a zkušenosti, a díky tomu mohou přemýšlet o změnách ve výchovně-vzdělávacím procesu vzhledem k rozvoji každého dítěte. Dle Syslové, Kratochvílové (2017): „*Diagnostická činnost učitelky je jednou z nejvýznamnějších komponent edukačního procesu.*“ Můžeme tedy říci, že učitelka bez pedagogické diagnostiky nemůže zabezpečit kvalitní a efektivní výchovně-vzdělávací proces.

Protože jak již bylo řečeno, diagnostika je základem pro plánování a hodnocení výchovně-vzdělávacího procesu, a i základem pro individuální práci s dítětem.

3.2 Předmět a cíl diagnostiky

Předmětem pedagogické diagnostiky je tedy hodnocení obsahů výchovy a vzdělávání. Diagnostikovány bývají zejména vědomosti, dovednosti a návyky, které si děti osvojí v průběhu výchovně-vzdělávacího procesu v mateřských školách, ale i mimo školu, v rodině. Předmětem psychologické diagnostiky jsou v dětském věku psychické zvláštnosti jednotlivých dětí, například jejich vrozené předpoklady (inteligence, paměť, pozornost), psychické stavy (nálady) a vlastnosti (temperamentové, povahové, sociální, ...). Dle Mertina a Gillernové (2010) můžeme pomocí psychologické diagnostiky hodnotit vývojovou úroveň dítěte, zjišťovat odchylky od věkové normy v chování, jejich závažnost i příčiny.

Níže jsou popsány diagnostické kompetence, které by měla mít učitelka mateřské školy (srovnání Syslová, Chaloupková, 2015):

- a.) rozpoznávat odlišné učební potřeby a možnosti jednotlivých dětí – aktivně získávat přiměřenými metodami a nástroji informace o dítěti a jeho potřebách, vést si záznamy o individuálních potřebách a možnostech dětí,
- b.) projevovat porozumění pro potřeby dětí a adekvátně reagovat na přímé i nepřímé podněty a potřeby dětí – diferencovat a individualizovat výchovně-vzdělávací proces vzhledem k možnostem a potřebám jednotlivých dětí,
- c.) analyzovat vztahy ve třídě a pozitivně je ovlivňovat přiměřenými zásahy,
- d.) vhodným způsobem komunikovat o získaných výsledcích s rodiči, dětmi, dalšími odborníky a společně s nimi zavádět opatření ve prospěch rozvoje dětí a sledovat jejich společný pokrok.

3.3 Metody diagnostiky

Pedagogickou diagnostiku lze provádět různými metodami a nástroji. Metody jsou určité postupy, způsoby, kterými jsou získávány informace o předmětu zkoumání, například o konkrétním dítěti. V pedagogice i v psychologii jsou využívány podobné diagnostické metody – například pozorování a rozhovor. V psychologické diagnostice jsou více propracovány testové metody – výkonové testy, testy osobnosti. Metody by se měly vhodně kombinovat a nezaměřit se pouze na jednu z nich. Výběr metody samozřejmě souvisí s věkem dětí a se zkuše-

nostmi učitelek, které diagnostiku realizují. Každá z metod je totiž jinak náročná na přípravu, realizaci i vyhodnocení. Mezi nejpoužívanější metodu v mateřské škole patří pozorování, které je záměrné nebo nahodilé. A co vše může být předmětem pozorování učitelky v mateřské škole? Zaměřit bychom se měli na dítě komplexně, dle Zelinkové (2007): „...všude, kde dochází k interakci s dětmi a dospělými, kde se dítě nějakým způsobem projevuje.“ Další metodou je rozhovor, kterým získáváme informace jak od dětí, tak i od rodičů. Na rozhovor s rodiči by se pedagogové měli vždy dopředu připravit. Promyslet vhodný čas a místo, zvolit cíl rozhovoru a připravit si některé otázky předem. V rozhovoru s rodiči často využíváme možnost zjistit informace z uplynulého života dítěte, které mohou přispět k objasnění současného stavu – anamnéza (Zelinková, 2007). Další využívanou metodou je tedy anamnéza, která může být osobní (zdravotní, fyzický a psychický stav dítěte), rodinná (základní informace o rodině), školní (jak se dítě projevuje v MŠ, jak reaguje na režim) a sociální anamnéza (vztahy ve skupině, zájmy dítěte). Učitelky mohou anamnézu, anamnestický rozhovor využívat u problémových dětí, neboť tak mohou dětem lépe porozumět (Mertin, Gillernová, 2010). Informace od rodičů můžeme také získat písemnou formou – a to dotazníky. Učitelky si většinou tvoří dotazníky pro svou potřebu, jedná se tedy o dotazníky nestandardizované. Při využívání diagnostických metod v mateřské škole je vždy důležité, aby pedagogové rodičům vysvětlili, proč se zajímají o dané údaje. Také musí rodiče ujistit, že budou dodržovány zásady důvěrnosti sdělených informací.

Učitelky v mateřských školách mohou využívat některé metody psychologické diagnostiky, v případech, kdy hodnotí vývoj, vlastnosti, dovednosti a osobnostní zvláštnosti předškolních dětí. Důležité ale je si říci, že diagnostické možnosti pedagogů v mateřských školách jsou omezené a v závažnějších případech je nutné navázat spolupráci s odborníky. V mateřských školách se nejčastěji využívají dva testy, o kterých je snadné získat poznatky z odborné literatury. Prvním testem je Jiráskův **Orientační test školní zralosti**. Jedná se o orientační kresebný grafický test, zaměřený na jemnou motoriku a vizuomotorickou orientaci. Druhým testem je **Kresba lidské postavy**. Dle Mertina, Gillernové (2010) je kresba lidské postavy jedním z důležitých diagnostických prostředků pedagoga. Téma znázornění lidské postavy je dětmi velmi oblíbené. Pedagogové v mateřských školách by neměli zapomínat na volnost ve způsobech při zobrazování lidské postavy. Je totiž zajímavé sledovat, jak se u jednotlivých dětí spontánně vyvíjí zobrazování lidské kresby (tyto informace jsou uváděny v odborné literatuře). Pomocí kresebných technik v diagnostice můžeme hodnotit vývojovou úroveň dítěte (motoriku, vnímání, intelekt). Kresba je také prostředkem komunikace, umožňuje dítěti se lépe vyjádřit, dále nás kresba může informovat o tom, jak se dítě cítí, co prožívá.

Také nás může informovat o vztazích dítěte a jeho světě – například, co dítě zajímá, co ho trápí. Musíme však mít na paměti, že z jednoho obrázku nelze dělat závěry, interpretace kresby je velmi subjektivní a je nutná profesní zkušenost, včetně znalostí daného vývojového období dítěte.

3.4 Druhy diagnostiky

Diagnostika může být buď záměrná (formální) nebo nezáměrná (neplánovaná). Záměrná diagnostika je plánovaná a komplexnější, zatímco diagnostika nezáměrná probíhá průběžně, kdy učitelky pozorují děti při běžných činnostech. K záměrné neboli formální diagnostice jsou využívány specifické metody, techniky a nástroje. Záměrná diagnostika slouží k pozorování jednání dítěte, které vyžaduje delší časové období. Dále můžeme diagnostiku dělit na vstupní, průběžnou a výstupní. Vstupní diagnostika se provádí při nástupu dítěte do mateřské školy – jaké jsou vývojové charakteristiky a osobnost každého dítěte. Průběžnou diagnostikou učitelka posuzuje, jaké jsou pokroky dítěte, zda jsou používané metody vhodné a nemusíme-li změnit přístup k dítěti. „*Výstupní diagnostika znamená zhodnocení průběhu výchovy a vzdělávání v mateřské škole, např. ve vztahu ke školní zralosti dítěte*“ (Mertin, Gillernová, 2010, s. 84).

3.5 Výsledky diagnostiky

Výsledky pedagogické diagnostiky můžeme využít ke zlepšení a zkvalitnění výchovně-vzdělávacího procesu i k rozvoji jednotlivců. Výsledky diagnostiky nám totiž napomáhají definovat učební cíle k celé skupině, tak i k jednotlivcům a jsou zaznamenávány do již připravených pozorovacích archů. Archy jsou součástí komplexního diagnostického systému, který si učitelky ve školce vytvářejí samy, nebo používají systémy nabídnuté odborníky (Syslová, Kratochvílová, 2017).

3.6 Diagnostika školní zralosti/připravenosti

Autorky Vítová, Maněnová a Wolf (2021) věří, že správně využívané diagnostické nástroje a materiály mohou učitelům i rodičům pomoci se zorientovat v silných a slabých stránkách dítěte a podle toho nastavit další výchovně vzdělávací působení tak, aby dítě s nástupem do školy mohlo zažívat své první školní úspěchy.

Orientační test školní zralosti

K diagnostice školní připravenosti/zralosti se využívá Jiráskova verze klasického Kernova testu – **Orientační test školní zralosti (Jirásek, Kern, 1971, 1992)**. Jirásek přepracoval původní verzi a zachoval tři testové úlohy. Jedná se o kresbu mužské postavy, napodobení psacího písma a obkreslení skupiny bodů. Test je užitečný pro prvotní zhodnocení grafomotoriky a orientačně i míry obecných rozumových schopností (Mertin, Krejčová, 2016).

Obrázkovo slovníková skúška (OSS)

Pomocí této metody, jejímž autorem je slovenský psycholog Ondřej **Kondáš**, je zjišťována slovní zásoba a slovní pohotovost dítěte. Test obsahuje 30 obrázků a úkolem testovaného je pojmenovat předměty a činnosti vyobrazené na obrázku. Kondáš doporučuje tento test kombinovat s Orientačním testem školní zralosti (Vágnerová, 2015).

Vývojový test zrakového vnímání

Ke zjištění zralosti zrakového vnímání bývá využíván **Vývojový test zrakového vnímání od Frostigové**. Tento test hodnotí vnímání v pěti oblastech: vizuomotorická koordinace, figura a pozadí, konstantnost tvaru, poloha v prostoru a prostorové vztahy (Vágnerová, 2015).

Všechny oblasti jsou důležité pro čtení textu i další školní práci. Vágnerová (2015) dále uvádí, že připravenost dětí ke čtení je možné zjistit také pomocí **Reverzního testu Edfeldta**. Pomocí tohoto testu lze zjistit schopnost diferencovat obrácené a otočené tvary, tzn. rozlišovat polohu nahoře-dole a později (okolo nástupu do školy) správně diferencovat polohu vpravo a vlevo.

Test sluchové analýzy a syntézy

Metoda slouží k hodnocení úrovně schopnosti rozkládat slova na hlásky a naopak, z hlásek skládat slova a je součástí Moseleyovy testové baterie (diagnostika poruch čtení a psaní z r. 1976). Pro potřeby české psychologické praxe tento test upravil **Z. Matějček** a do praxe uvedl v roce 1993.

Vinlandská škála sociální zralosti

„Vinlandskou škálu tvoří okruhy různých pozorovatelných aktivit, které slouží k orientačnímu posouzení úrovně sociálních kompetencí“ (Vágnerová, 2015, s. 196). Okruh komunikace zkoumá úroveň aktivní komunikace, porozumění mluvenému projevu i doved-

nost čtení a psaní. Okruh socializace zkoumá chování k jiným lidem, úroveň mezilidských vztahů, hry a činnosti ve volném čase. Soběstačnost je zkoumána především jako samostatnost v běžných denních situacích (Krejčířová, Řičan, 2006).

Zkouška znalostí předškolních dětí

Původní verzi testu sestavil Zdeněk Matějček v 70. letech. Novější zredukovaná verze (**Matějček, Vágnerová, 1976**) se skládá z deseti oddílů, které jsou zaměřené na různé oblasti, například hodnocení času, počtu, znalosti o rostlinách, zvířatech, domácí činnosti, společenské zařazení apod. Pro každou oblast byly vybrány 4 otázky. Např. „Ve které roční době jsou Vánoce?“ nebo „Kolik pecek je v meruňce?“ (Vágnerová, 2015).

Test laterality

V českém prostředí se nejvíce využívá **test Matějčka a Žlaba z roku 1972**. Popis testu dle Vágnerové (2015, s. 157): „*Zkouška je zaměřena na hodnocení laterality horních a dolních končetin, očí a uší. Pro hodnocení laterality horních končetin je určeno 12 položek, k posouzení laterality nohou slouží 4 položky, pro zjištění laterality očí jsou vymezeny 2 položky a 1 pro určení dominantního ucha.*“

Diagnostika dítěte předškolního věku

Jedná se o publikaci, která je uceleným diagnostickým systémem. U každé z hodnocených oblastí vývoje dítěte je uvedena vývojová škála s aktivitami, při kterých se mají sledovat a zjišťovat dovednosti dítěte. Dovednosti každého dítěte jsou vyhodnoceny dle škály: nezvládá – zvládá s dopomocí – zvládá samostatně. Tento nástroj byl standardizován v PPP Brno v rámci projektu – Diagnosticko-intervenční nástroje jako prevence školní neúspěšnosti a podpora žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (**Bednářová, Šmardová, 2007**). Praktickou aplikací knihy je pomůcka **Klokanův kufr**. Obsah kufru je rozdělen do deseti tematických oblastí a jeho součástí je i zmíněná publikace.

Školní zralost

Publikace je nástrojem, který obsahuje kritéria školní zralosti a diagnostické úkoly, kterými učitelky mohou zjišťovat, zda dítě splňuje vývojové ukazatele před nástupem do školy. Pro vyhodnocení se využívá stejná škála jako v již výše zmíněné Diagnostice dítěte předškolního věku (**Bednářová, Šmardová, 2010**).

MaTeRS – Test mapující připravenost pro školu

Screeningový nástroj, který slouží k posouzení školní připravenosti dítěte před vstupem do školy. Jde o nástroj od českých autorek – **Vlčkové a Polákové (2013)** a dítě je zde hodnoceno ve třech základních oblastech (úroveň kognitivních funkcí, úroveň pracovních předpokladů a návyků a úroveň sociálně adaptivního chování). Tento nástroj převzal některé subtesty z Orientačního testu školní zralosti a je standardizovaný. MaTeRS je určen pro zaškolené psychology a speciální pedagogy. Většinou proto bývá využíván v poradenských zařízeních (Národní ústav pro vzdělávání, 2018).

PREDICT (Syslová, Kratochvílová, 2017)

Tímto nástrojem, který vznikl v rámci mezinárodního projektu „Good Start to School“, můžeme sledovat rozvoj kompetencí dětí předškolního věku, které jsou uvedeny v RVP PV (podrobněji Syslová, Kratochvílová, 2017). Název PREDICT je zkratkou anglického označení Pre-school Diagnostic and Communication Tool (diagnostický a komunikační nástroj v předškolním zařízení). PREDICT neslouží k zaznamenávání a vyhodnocování dílčích prvků školní zralosti a připravenosti, ale zaměřuje se na učební pokroky každého dítěte v MŠ – jeho klíčové kompetence. Klíčové kompetence jsou „*vědomosti, dovednosti, schopnosti univerzálně použitelné v běžných pracovních a životních situacích*“ (Průcha, 2009, s. 244).

Předcházíme poruchám učení

Diagnostický nástroj, který dle Sindelárové (2016) vychází z myšlenky, že „*vývoj myšlení a učení je analogický vývoj stromu*“ (s. 4). Materiál, který do Čech přinesla paní docentka **Věra Pokorná**, je volně dostupný i pro pedagogy v mateřských školách a pro jasné a srozumitelné vyhodnocení pomocí stromu u nich bývá velmi oblíben (Vítová, Maněnová, Wolf, 2021). Cílem je pomocí tohoto nástroje určit u dětí jejich nedostatky, a ty následně co nejvhodněji rozvíjet.

iSophi

Jde o komerční materiál, který je dostupný pro učitele v mateřských školách. Využívá se pro pedagogickou diagnostiku školní zralosti a připravenosti dětí ve věku od 5 do 7 let. Součástí tohoto materiálu jsou i záznamové listy a specifické pomůcky k testování. Existuje i možnost sběru dat pomocí aplikace, která následně výkon dítěte vyhodnotí a převede do přehledného grafu (Vítová, Maněnová, Wolf, 2021). Hodnotící škála pro výsledky dětí: nízká úroveň – snížená úroveň – přiměřená nebo velmi dobrá úroveň dovedností.

Zahraniční diagnostický nástroj – Kresebný test školskej spôsobilosti

Jedná se o původní test dánské autorky Tove Kroghové – Kontrolleret Tegnelagttagelse. Na Slovensku tento test přeložily a adaptovaly autorky PhDr. Eva **Gajdošová**, CSc. A PhDr. Gabriela **Herényová**, CSc. (1996). Test sleduje připravenost dítěte na základní školu a mohou s ním pracovat učitelky mateřských škol. Test se skládá z patnácti úkolů a může se praktikovat jak s jednotlivci, tak i ve skupině. Vyhodnocení probíhá kvalitativně ve třech etapách. *„Prvou etapou je hodnotenie celkového správania dieťaťa počas kreslenia. Druhou časťou je vyhodnocovanie celkovej zrelosti dieťaťa, jeho aktivity či naopak, pasivity, koncentrácia alebo rozptýlená pozornosť. Poslednou etapou pri vyhodnocovaní je interpretácia a hodnotenie kresbových výkonov v jednotlivých úlohách testu“* (Neprašová, 2022, eduworld.sk).

Při posuzování kognitivních funkcí jsou dále využívány testy **WISC-III**, **Woodcock-Johnson International Editions**, **IDS – Inteligenční a vývojová škála** pro děti ve věku 5-10 let a neverbální **test SON-R 2 ½ - 7** (test pro děti, které mají obtíže v oblasti komunikace a řeči nebo pro děti z cizojazyčných rodin) (Syslová, Kratochvílová, Fikarová, 2018)

4 ZÁPIS DO ŠKOLY, ODKLAD ŠKOLNÍ DOCHÁZKY

4.1 Zápis do školy

Zápis je důležitým krokem pro dítě a rodiče, ale i pro pedagogy mateřské a základní školy. Dítě získává představu o škole, může se ale objevit strach dítěte i rodičů ze školní docházky. Dle Bednářové, Šmardové zápis do školy plní několik funkcí (2010): je legislativní úkon, diagnostika dítěte ze strany školy, informace pro rodiče a okolí, co je od dítěte očekáváno za dovednosti, vědomosti.

4.1.1 Legislativní úkon

Zápis dětí do základních škol vychází z ustanovení zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, kde je specifikován takto: § 36 odst. 3 školského zákona: „*Povinná školní docházka začíná počátkem školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne šestého roku věku, pokud mu není povolen odklad. Dítě, které dosáhne šestého roku věku v době od září do konce června příslušného školního roku, může být přijato k plnění povinné školní docházky již v tomto školním roce, je-li přiměřeně tělesně i duševně vyspělé a požádá-li o to jeho zákonný zástupce*“ (MŠMT, 2022). Pokud je dítě narozené v období od září do konce prosince, je třeba vyjádření školského poradenského zařízení jako podmínka přijetí dítěte k plnění povinné školní docházky. Jedná-li se o dítě narozené od ledna do konce června, je potřebné vyjádření školského poradenského zařízení i odborného k lékaře, aby dítě mohlo být přijato do základní školy. Dle legislativy je v České republice stanoveno, že je rodič povinen dítě přihlásit k povinnému vzdělávání. Právo na vzdělávání mají všechny děti bez jakékoli diskriminace. Nikde však není stanoveno, že se dítě musí zúčastnit zápisu do 1. třídy – přítomnost dítěte u zápisu do školy není povinná (Kropáčková, 2016). Jedná se však o tradici, rituál, který je významný nejen pro dítě, ale i pro jeho rodinu.

4.1.2 Průběh zápisu do základní školy

Zápis se skládá z formální části, z rozhovoru a dalších činností se zapisovaným dítětem. Rodiče/zákonní zástupci dítěte mohou být přítomni u všech částí zápisu. Formální část zahr-

nuje žádost rodičů o zápis dítěte k plnění povinné školní docházky. Rozhovor s dítětem je tzv. motivační část zápisu, a slouží k motivování dítěte pro školní docházku a posouzení jeho školní připravenosti. Rozhovor trvá nejdéle 20 minut. Škola může připravit i jiné aktivity pro posouzení školní připravenosti dítěte, a to vhodně zvolenou formou – například hrou. V tomto případě je doba zápisu nejdéle 60 minut.

Při zápisu se dítě seznamuje s prostředím školy, ale i škola se seznamuje s dítětem a posuzuje, zda je na školu zralé, připravené. Vypělost osobnosti dítěte by měla být posuzována celkově, nikoli dílčí konkrétní znalosti. Podstatné jsou základní předpoklady pro další vzdělávání: na jaké úrovni je zraková analýza, sluchová analýza, řešení úkolů, schopnost komunikace a spolupráce a vyjadřovací schopnost (Kropáčková, 2016). Zápis by měl také rodiče informovat o tom, v čem je jejich dítě nevyzrálé a poskytnout jim případná doporučení do specializovaných zařízení – pedagogicko-psychologické poradny, speciálně-pedagogického centra, logopedické ambulance, k zařazení do logopedické třídy, do přípravné třídy nebo do edukativně-stimulačních skupin v mateřské či základní škole. Rozsah zápisu i obsahovou formu si určuje každá škola dle svých potřeb. Většinou jsou však ověřovány schopnosti a dovednosti potřebné ke zvládnutí trivia a sociální a emoční zralost dítěte.

Problematice zápisů do první třídy je věnována pozornost vzhledem k dlouhodobě vysokému počtu odkladů školní docházky. Proto je na webových stránkách MŠMT dostupný orientační materiál – Desatero pro rodiče dětí předškolního věku. V tomto materiálu jsou uvedeny výchovné a vzdělávací předpoklady dětí, které se k zápisům chystají. Neměli bychom však zapomínat, že je nutné brát v úvahu individuální vývoj a možnosti každého dítěte (Kropáčková, 2016). Desatero bylo i součástí RVP PV a nalezneme v něm, jak výchovné, tak i vzdělávací předpoklady. Níže však budou zmíněny jen hlavní body desatera, které jsou dále rozpracovány do konkrétních požadavků. Desatero je doporučováno i v rámci zápisu do základní školy. Škola si dle vlastního výběru může vybrat činnosti, kterými v průběhu zápisu bude ověřovat vybrané dovednosti.

Desatero pro rodiče dětí předškolního věku:

1. Dítě by mělo být dostatečně fyzicky a pohybově vyspělé, vědomě ovládat své tělo, být samostatné v sebeobsluze.
2. Dítě by mělo být relativně citově samostatné a schopné kontrolovat a řídit své chování.
3. Dítě by mělo zvládat přiměřeně jazykové, řečové a komunikativní dovednosti.
4. Dítě by mělo zvládat koordinaci ruky a oka, jemnou motoriku, pravolevou orientaci.
5. Dítě by mělo být schopné rozlišovat zrakové a sluchové vjemy.

6. Dítě by mělo zvládat jednoduché logické a myšlenkové operace a orientovat se v elementárních matematických pojmech.
7. Dítě by mělo mít dostatečně rozvinutou záměrnou pozornost a schopnosti záměrně si zapamatovat a vědomě se učit.
8. Dítě by mělo být přiměřeně sociálně samostatné a zároveň sociálně vnímavé, schopné soužití s vrstevníky ve skupině.
9. Dítě by mělo vnímat kulturní podněty a projevoval tvořivost.
10. Dítě by se mělo orientovat ve svém prostředí, v okolním světě i v praktickém životě (MŠMT, 2020).

4.2 Odklad povinné školní docházky

4.2.1 Povinné vzdělávání

Povinné vzdělávání a věk dítěte, včetně stupně vzdělání do kterého dítě vstupuje (ISCED 0 = předškolní [pre-primary] nebo ISCED 1 = školní [primary]), se v jednotlivých evropských zemích a jejich vzdělávacích systémech liší. Povinná školní docházka v Evropě nejčastěji začíná v šestém roce věku dítěte. (Educational, Audiovisual and Culture Executive Agency, 2018). Zormanová (2018) uvádí, že v Anglii, na Maltě nebo v Turecku se jedná o pětileté děti a pouze v Severním Irsku je hranice čtyř let. Opakem je například Estonsko, kde děti začínají povinnou školní docházku ve věku sedmi let. Zahájení povinné školní docházky v ČR je ve školském zákoně (§ 37 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb.) stanoveno věkem a dosaženou úrovní vývoje, která určuje tělesnou a duševní vyspělost dítěte.

Od září 2017 je v ČR povinný poslední rok předškolního vzdělávání z důvodu zajištění kvalitní přípravy dětí na základní školu a odstranění případných počátečních problémů. I přes zavedení povinného předškolního vzdělávání je procento odkladů školní docházky stále vysoké. Česká republika tak patří k zemím, kde je využíván odklad povinného vzdělávání ve vyšší míře než v ostatních evropských zemích (Vítová, Maněnová, Wolf, 2021). Vzrůst podílu pětiletých dětí v předškolním vzdělávání po zavedení povinné předškolní docházky dokládají statistiky zpracované ČŠI z roku 2018. Předškolní vzdělávání je přínosné nejen pro kognitivní, sociální a emocionální rozvoj každého dítěte, ale také pro jeho rodinu, bližší i širší komunitu a celou společnost (OECD, 2021).

4.2.2 Odklady povinné školní docházky

Jedním z důvodů odkladů školní docházky je, že se rodiče obávají, že jejich dítě není na školu dostatečně připraveno, a také strach ze základní školy (dle výzkumů přetrvávající od osmdesátých let 20. století). V této souvislosti musí být zmíněna i samotná základní škola, do které rodiče oddalují nástup svého dítěte. Dle Kořátkové (2014) by celá základní škola, ale první ročníky především, měla vytvořit takové podmínky, aby byla práce s dětmi individualizována. Řešením by mohlo být zavedení menšího počtu dětí v prvních a druhých třídách, více asistentů pedagoga a hledání nových metod, které budou odpovídat vývojovým potřebám každého dítěte. Neměly by tedy být očekávány stejné výsledky od celé skupiny (třídy) dětí.

MŠMT ČR uvádí, že v dlouhodobém měřítku je více než 20 % dětí, kterým byl udělen odklad školní docházky, a které nastupují do základní školy o rok později. Greger (2015, s. 96) upozorňuje, že „*počty odkladů školní docházky jsou v České republice vysoké a odklad školní docházky by měl být vyhrazen pro minimální počty výraznějších případů s jasnou zdravotní nebo psychologickou indikací.*“ Odklad školní docházky je v ČR možný do 8 let věku dítěte, a to na základě žádosti rodičů spolu s posudkem odborníka z pedagogicko-psychologické poradny nebo ze speciálně pedagogického centra. Z údajů od Svobodové (2016) vyplývá, že v ČR se ve srovnání se zahraničím jedná o nezanedbatelné procento dětí s odkladem školní docházky. Vnímání odkladů školní docházky například v Polsku: „*Diskuze ohledně odkladů školní docházky byla do roku 2015, kdy povinná školní docházka začínala ve věku 6 let dítěte. Rodiče často nesouhlasili s nástupem dítěte do školy a požadovali odklad. V roce 2016 se změnilы vzdělávací předpisy a v současné době nastupují děti do základní školy v 7 letech, tzv. problém s odkladem dětí ze školy tedy vymizel*“ (Bąbka, email, 2021 in Vitová, Maněnová, Wolf, 2021, s. 22).

4.3 Předčasný nástup do 1. třídy

Do 1. tříd ZŠ je možné přijímat i děti mladší šesti let. Jedná se zpravidla o děti, které se narodily v září nebo říjnu. Tyto děti nastupují do 1. třídy se svými šestiletými kamarády, i když v době nástupu do základní školy ještě neoslavily šesté narozeniny. „*Pokud se rodiče rozhodnou u dítěte narozeného v období od září do konce prosince pro předčasný nástup do základní školy, musí o to písemně požádat a dle školského zákona k žádosti přiložit požadované odborné vyjádření školského poradenského zařízení*“ (Kropáčková, 2016, s. 176).

4.4 Přípravné třídy

Pro děti, kterým byl navržen odklad školní docházky, mohou být vhodnou alternativou tzv. přípravné třídy, zřizované při základních školách. Původní záměr přípravných tříd popisuje Smolíková (2007) v článku pro portál rvp.cz: *„Přípravné třídy jsou zřizovány pro děti se sociálním znevýhodněním. Jsou určeny k systematické přípravě těchto dětí na vstup do povinného vzdělávání v základní škole. Vzdělávací program, který děti absolvují v přípravné třídě, má sloužit k jejich snadnějšímu začlenění do vzdělávacího procesu, aby se tím předešlo případným neúspěšným začátkům ve školní docházce.“*

Nyní přípravné třídy nenavštěvují jen děti se sociálním znevýhodněním, ale i děti s obtížemi v oblasti řeči, zrakové nebo sluchové oblasti, kdy je například snížena jejich zraková a sluchová percepce, dále děti s poruchami pozornosti nebo děti jiných národností. Klimešová (2017) definuje aktuální záměr přípravných tříd v článku pro MŠMT – Přípravné třídy základních škol od školního roku 2017/2018: *„Přípravné třídy se zaměřují na vyrovnávání vývoje dítěte s ohledem na jeho školní nezralost v době, kdy by již povinnou školní docházku mělo realizovat.“* Přípravné třídy definuje i Školský zákon a vyhláška č. 48/2005 Sb.

Školský zákon č. 561/2004 Sb., §47: *„Obec, svazek obcí, kraj a registrovaná církev, náboženská společnost, které bylo přiznáno oprávnění k výkonu zvláštního práva zřizovat církevní školy, a jiná právnická nebo fyzická osoba, zřizující školy a školská zařízení podle § 8 odst. 6, mohou zřizovat přípravné třídy základní školy pro děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývoj, přednostně děti, kterým byl povolen odklad povinné školní docházky. Přípravnou třídu lze zřídit, pokud se v ní bude vzdělávat nejméně 10 dětí.“*

Ve vyhlášce č. 48/2005 Sb. jsou obsaženy informace o přípravných třídách. Nejvyšší počet dětí v přípravné třídě je stanoven na 15 dětí. Obsah vzdělávání v těchto třídách je součástí školního vzdělávacího programu a řídí se Rámcovým vzdělávacím programem pro předškolní vzdělávání. Na konci druhého pololetí školního roku vypracovává učitel, který v přípravné třídě působí, zprávu o průběhu předškolní přípravy dítěte v daném školním roce. Tato zpráva je poté předána zákonným zástupcům dítěte a škole, ve které bude dítě plnit povinnou školní docházku

II PRAKTICKÁ ČÁST

5 CÍL VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Hlavním cílem praktické části diplomové práce bylo zmapovat školní připravenost u dětí předškolního věku. K tomu bylo zapotřebí získat a vytvořit si poznatky týkající se oblasti školní zralosti a připravenosti u jednotlivých dětí, vhodně a zodpovědně diagnostikovat jednotlivé děti, a také posoudit jejich školní zralost/připravenost. Dílčím cílem bylo zjistit, zda po určené době došlo ke změně případných odhalených nedostatků v jednotlivých oblastech u každého z dětí.

Na základě výzkumného cíle byly stanoveny výzkumné otázky:

VO1: Jaká je připravenost dětí v oblasti fyzické (tělesné) a kognitivní (rozumové)?

VO2: Jaká je připravenost dětí v oblasti citové a sociální?

VO3: Jaká je celková úroveň školní připravenosti dětí po první fázi výzkumu?

VO4: Došlo při opětovném zmapování školní připravenosti (po druhé fázi výzkumu) ke zlepšení oslabených oblastí u jednotlivých dětí?

VO5: Dosahují jednotlivé děti úrovně školní připravenosti pro vstup do základní školy?

6 METODOLOGIE VÝZKUMU

Díky tomu, že od září roku 2022 pracuji jako učitelka v mateřské škole, provedení výzkumu týkající se školní připravenosti dětí, které se nachází v posledním povinném roce předškolního vzdělávání pro mě bylo snazší. Od září jsem se postupně seznamovala s dětmi a uvažovala nad výzkumným vzorkem, tedy které děti vyberu a zařadím do výzkumu diplomové práce. Také jsem chtěla na dětech ve své třídě ověřit poznatky týkající se školní zralosti a připravenosti, které definuji v teoretické části diplomové práce. Na provádění výzkumu jsem se domluvila s paní ředitelkou a od druhého pololetí školního roku jsem na něm začala intenzivněji pracovat. Do třídy, ve které působím, je zapsáno devět dětí ve věku od 5 do 6 let, tedy rok před nástupem na základní školu. Z těchto devíti dětí, budoucích žáků základní školy, jsem šest z nich zahrnula do výzkumu.

Pro diplomovou práci byl zvolen kvalitativní výzkum. Dle Hendla (2008) neexistuje jediný obecně uznávaný způsob, jak vymezit a provádět kvalitativní výzkum. Kvalitativní výzkum je široké označení pro rozdílné přístupy. Významný metodolog Creswell (1998, s. 12) definuje kvalitativní výzkum takto: „*Kvalitativní výzkum je proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní, holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“

Co se týče metod, byla zvolena metoda celkového screeningu a vytvoření případových studií jednotlivých dětí předškolního věku. V případové studii jde o sběr velkého množství dat od jednoho nebo několika málo jedinců a následné studium těchto případů (Hendl, 2008). Například Stake (1995) definuje případovou studii jako úsilí o porozumění určitému sociálnímu objektu v jeho jedinečnosti a komplexitě. Sociální objekt pro něho představuje systém s určitými sociálními hranicemi.

Dále byly využity metody, jako jsou například pozorování dětí při hrách (volných i řízených), při pracovních, sebeobslužných i dalších činnostech. Dále byla využita metoda rozhovoru – probíhaly řízené i spontánní rozhovory s dětmi v průběhu celého výzkumu, spontánní rozhovory s rodiči i s druhou paní učitelkou, která pracuje ve stejné třídě, tudíž i se stejnými dětmi. Nedílnou součástí bylo i hodnocení testovaných úkolů, které byly pro tuto výzkumnou práci zvoleny.

6.1 Výzkumný vzorek

Výzkumný vzorek, předmět zkoumání tvořilo šest dětí ze stejné, heterogenní třídy v mateřské škole. Jednalo se o děti ve věku od pěti do šesti let, tedy o děti, které jsou v posledním povinném roce předškolního vzdělávání. Pro výzkum byli vybráni tři chlapci a tři děvčata. Nejstarší ze skupiny dětí byla dívka ve věku 6 let a 7 měsíců a nejmladší byla taktéž dívka ve věku 5 let a 8 měsíců.

6.2 Průběh výzkumu

První část výzkumu, týkající se testových úkolů probíhala v průběhu ledna a února 2023. Jednalo se o individuální práci s každým dítětem. Testové úkoly byly vybrány z diagnostického nástroje/publikace – Diagnostika dítěte předškolního věku (2007) a publikace Školní zralost (Co by mělo umět dítě před vstupem do školy, 2010) od autorek Bednářové, Šmardové, i z nástroje, který je praktickou aplikací této knihy – Klokanův kufr (z tohoto nástroje byly využity i některé pomůcky – například obrázkové karty nebo dřevěný domeček s panáčky pro testování oblasti vnímání prostoru). Tento diagnostický nástroj je popsán v teoretické části diplomové práce. K testování byly vybrány úkoly, které by měly zvládat děti ve věku od pěti do šesti let, tedy rok před nástupem na základní školu. Testové úkoly byly rozděleny do osmi oblastí – oblast hrubé a jemné motoriky, oblast grafomotoriky, oblast zrakového vnímání, oblast vnímání prostoru, oblast vnímání času, oblast řeči, oblast sluchového vnímání a oblast matematických představ. Každá z oblastí obsahovala od tří do pěti testových úkolů, které byly s dětmi prováděny postupně, jak již bylo zmíněno výše, během měsíců ledna a února 2023. K testování oblasti grafomotoriky byly využity materiály z publikace Z předškoláka školákem od autorek Pugnerové a Duškové z roku 2019.

Druhá etapa výzkumu probíhala na začátku měsíce dubna 2023. Ve druhé etapě byly přezkoumány testové úkoly, které dětem v první části výzkumu činily obtíže. Následně bylo vyhodnoceno, zda došlo ke zlepšení, ke stagnaci či ke zhoršení při opakovaném plnění testovaných úkolů u jednotlivých dětí.

6.3 Sběr, analýza a zpracování získaných dat

Na základě zvolených postupů byla získávána potřebná data prostřednictvím neveřejně archivovaných záznamů – portfolií jednotlivých dětí, rozhovorů s informanty (s jednotlivými dětmi, jejich rodiči, s celou skupinou (třídou) dětí, s vedením mateřské školy i s učitelkou

v dané třídě MŠ. Data byla získávána také z přímého i zúčastněného pozorování, pořizování terénních zápisků a z výsledků testových úkolů dětí.

Pro práci s dětmi při testování vybraných úkolů z každé sledované oblasti byly vytvořeny vhodné podmínky. Děti byly motivovány ke spolupráci, bylo dbáno na dostatečné vysvětlení úkolů i ověřování si, zda děti daným úkolům rozumí, plnění úkolů probíhalo s ohledem na pracovní tempo dětí, i s ohledem na míru soustředěnosti. Dětem byla poskytována motivující zpětná vazba, nejen při plnění daného úkolu, ale i pro příští práci. V publikacích Diagnostika dítěte předškolního věku (2007) a Školní zralost (2010) od autorek Bednářové, Šmardové je každý úkol, každá činnost řazena dle věku dítěte, ve kterém dané schopnosti a dovednosti obvykle dozrávají a požadované činnosti děti zvládají. Do výzkumu byly vybrány úkoly, které by měly zvládat 5 – 6 leté děti a dle těchto diagnostických publikací/nástrojů byl výsledek každého úkolu, stupeň rozvoje jednotlivých schopností a dovedností sledován na škále: nezvládá – zvládá s dopomocí – zvládá samostatně. Pojmu „nezvládá“ můžeme rozumět tak, že dítě úkol, činnost neplní ani s podporou, je nyní nad jeho možnosti. „Zvládá s dopomocí“ znamená, že dítě potřebuje pomoc, větší podporu od dospělého při vykonávání úkolu či činnosti a pojem „zvládá samostatně“ představuje správné splnění úkolu, vykonání požadované činnosti dítětem.

Po splnění všech úkolů, činností u každého z dětí, tedy po první fázi sběru dat, začala analýza těchto dat. Proběhl průběžný souhrn, byla vyhodnocena úroveň školní připravenosti jednotlivých dětí a odhaleny případné nedostatky, které se v další fázi výzkumu budou u dětí opětovně mapovat. Byly zpracovány případové studie (kazuistiky) o jednotlivých dětech, do kterých byla zahrnuta osobní i rodinná anamnéza dětí, vývojová úroveň v každé ze zvolených oblastí, zhodnocení testovaných úkolů v těchto oblastech a vyhodnocení školní připravenosti po první fázi výzkumu. Po uplynutí dvou měsíců začalo druhé kolo sběru dat, opět dle výše zvolených postupů, metod i zvolených testových úkolů a proběhla další analýza. Data získána ve druhém kole sběru dat, byla taktéž zanesena do případové studie o každém dítěti. V rámci analýzy získaných dat probíhala práce se všemi získanými údaji, se všemi dílčími výsledky, byly identifikovány významné aspekty a charakteristiky zkoumaných případů (jednotlivých dětí)

7 VÝSLEDKY VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Výsledky výzkumu jsou prezentovány prostřednictvím případových studií (kazuistik).

7.1 Filip

Filip se narodil v prosinci a nyní mu je 6 let a 4 měsíce. Do mateřské školy nastoupil ve čtyřech letech. Jelikož má o rok mladšího bratra, do mateřské školy nastoupili až společně, když byly mladšímu bratrovi tři roky. Rodiče Filipa nežijí spolu a oba chlapce mají ve střídavé péči. Matka i otec žijí ve stejném městě, ve kterém se nachází mateřská škola. V příchodech do mateřské školy i ve vyzvedávání chlapců odpoledne se rodiče střídají.

7.1.1 První fáze výzkumu (leden/únor 2023)

Tělesný stav

Filip je hubený a vytáhlý, vypadá i starší než ve skutečnosti je. Chlapec má při chůzi tendenci otáčet chodidla směrem dovnitř. Tento typ chůze nejspíš narušuje i chlapcovu rovnováhu, protože při plnění testovaných úkolů měl obtíže se stojem i poskoky na pravé i levé noze. U přeskoků snožmo přes nízkou překážku doskakuje, jak již bylo zmíněno výše s chodidly stočenými směrem k sobě. Jinak je ale chlapec aktivní, pohyblivý, rád se zapojuje do pohybových her a jiných sportovních aktivit. Sezení u stolu při práci i držení těla je v normě.

Grafomotorika a kresba

Úchop výtvarných i psacích potřeb je správný. Uvolněnost ruky a tlak na tužku jsou však ovlivněny chlapcovou nevyhraněnou lateralitou. Chlapec zvládá a plní grafické i výtvarné aktivity, ale při těchto činnostech stále střídá pravou a levou ruku, což má za následek jeho částečně oslabené grafomotorické schopnosti. Na nevyhraněnou lateralitu chlapce byli rodiče upozorněni. Co se týče testovaných úkolů, nejlépe zvládl chlapec grafomotorické prvky, tzv. zuby, ale sklon i velikost prvků nebyla dodržena na celém řádku. Obloučky chlapec zvládl podprůměrně, prvky připomínají spíše vlnky i tzv. zuby. V kresbě postavy jsou proporce víceméně správné, chybí však krk, horní končetiny vycházejí z trupu, nohy nejsou odděleny od sebe a chybí některé detaily – například prsty na ruce. Kresba postavy je spíše podprůměrná. Filip ještě nedokáže napsat své jméno tiskacím písmem, pouze první hlásku.

Oblast zrakového vnímání a vnímání prostoru

Chlapec se velmi dobře orientuje na obrázku i v prostoru. Ví, kde je vpravo, vlevo, nahore, dole, nad i pod a všechny tyto směry dokáže i pohotově určit a pojmenovat. V testovaných úkolech zvládl zrakovou analýzu i syntézu, ovládá zrakovou paměť i diferenciaci, jen některé odstíny světlých a tmavých barev mu činily obtíže – například světle a tmavě zelená a modrá.

Oblast vnímání času

Chlapec je orientován i v této oblasti. Rozlišuje mezi pojmy – včera, dnes a zítra, dokáže vyjmenovat i dny v týdnu. Orientuje se v částech dne a ví, které činnosti s jednotlivými částmi dne souvisí. Dokáže také vyjmenovat roční období a přiřadit k nim jejich typické znaky.

Oblast řeči

Filip ze začátku školního roku nebyval moc komunikativní, co se týče komunikace s učitelkami. S ostatními kamarády ve třídě komunikoval a komunikuje rád. Komunikaci s dětmi vyhledává. Nyní se ale komunikace Filipa velmi zlepšila, je zvědavý, pohotově reaguje na různé otázky a rád vypráví o svých zážitcích. Slovní zásoba je přiměřená jeho věku. Řečové schopnosti jsou však oslabeny, chlapec trpí mírnou huhňavostí, takzvaně si šlape na jazyk. Výslovnost slov není správná, má problémy s vyslovováním hlásek – R, Ř. Na tyto logopedické vady byli rodiče upozorněni, z dostupných informací však s chlapcem na logopedii nedochází. V testovaných úkolech v této oblasti však nebyly shledány žádné nedostatky, Filip zvládá tvořit nadřazené pojmy i některá antonyma a ve správném tvaru doplnil i slova do příběhu.

Oblast sluchového vnímání

Chlapec je schopen soustředit se i porozumět slyšenému. S testovanými úkoly neměl obtíže, dokáže zopakovat nesouvisějící slova i krátkou větu a identifikuje hlásky na začátcích slov. Zvládá se naučit básničku, avšak její reprodukci někdy komolí a přehazuje slova. Byl schopen rozpoznat rozdíl i mezi podobně znějícími slovy.

Oblast předmatematických představ

Dokáže počítat do desíti i dále, rozlišuje i přiřazuje k pojmům – méně, stejně, více a seřazením prvků podle velikosti neměl chlapec také žádné obtíže. Rozeznává i geometrické tvary a dokáže je třídít dle kritérií, například – velké zelené kruhy nebo malé žluté čtverce. I v této oblasti je chlapec orientován.

Sociální dovednosti

Chlapec se bez problému dokáže odloučit od rodiny, nenastávají ani žádné větší konflikty s mladším bratrem, který chodí do stejné třídy v mateřské škole. S bratrem vychází dob-

ře, když je potřeba, pomůže mu. S ostatními dětmi ve skupině spolupracuje, jako jeden ze starších dětí ve třídě, pomáhá těm mladším a je schopný je i řídit při nějakém úkolu. Spolupracuje i s dospělými a je schopný podřídit se autoritě. Při vystupování již bývá otevřenější, ale někdy méně hovorově obratný.

Sebeobsluha

U chlapce jsou již vybudovány základní hygienické návyky. Avšak v předchozích letech jeho docházky do mateřské školy měl velké obtíže s vyměšováním, v tomto předškolním roce je tato schopnost již v pořádku. V některých činnostech, týkajících se pořádku je však méně důsledný a tyto činnosti je mu třeba připomínat. Stolování, oblékání i starost o své věci a pracovní pomůcky je v pořádku.

Hodnocení školní zralosti a připravenosti, doporučení pro další rozvoj dítěte

Testované úkoly v jednotlivých oblastech chlapec zvládl. Co se tedy týče úkolů, můžeme hovořit o školní připravenosti. Před nástupem do základní školy by bylo jistě vhodné vyřešit chlapcovu nevyhraněnou laterální, která ovlivňuje jeho grafomotorické schopnosti i kresbu, protože tato oblast je u chlapce oslabena. Dále by byla vhodná návštěva logopeda. Na chlapci je vidět, že jeho řeč se postupem času zlepšuje, ale je třeba odborné péče a pravidelného přístupu s vhodnými cvičeními pro nápravu řeči.

7.1.2 Druhá fáze výzkumu (duben 2023)

Ve druhé fázi výzkumu byly u Filipa přezkoumány oblasti zrakového vnímání a oblast řeči, ve kterých měl menší nedostatky. V oblasti zrakového vnímání se jednalo konkrétně o rozlišování odstínů barev, kde došlo ke zlepšení. Chlapci již nečiní problémy rozlišovat i světlé a tmavé odstíny barev, například tmavě, světle zelenou a modrou barvu. Zlepšení bylo patrné i při úkolu zaměřeného na zrakovou syntézu. Co se týče oblasti řeči, chlapcova výslovnost je stále nedokonalá a rodičům byla opakovaně doporučena návštěva logopeda. S úkolem z oblasti řeči zaměřeným na vytváření antonym si ale chlapec poradil lépe než při první etapě výzkumu. Po druhé fázi výzkumu je tedy u chlapce vidět zlepšení v testovaných úkolech ve zrakové oblasti i v oblasti řeči a zlepšily se také jeho grafomotorické schopnosti.

7.2 Jakub

Jakub se narodil v červnu. Nyní je mu 5 let a 10 měsíců. Mateřskou školu navštěvuje od tří let. Žije s matkou a mladší sestrou ve stejném městě, ve kterém se nachází mateřská škola. Rodiče Jakuba spolu nežijí, otce navštěvuje chlapec hlavně o víkendech. S výchovou matce pomáhá její otec, dědeček Jakuba. Do mateřské školy Jakuba přivádí výhradně matka okolo osmé hodiny. Odpoledne jej poté vyzvedává opět matka, a to kolem půl čtvrté odpolední.

7.2.1 První fáze výzkumu (leden/únor 2023)

Tělesná stavba

Jakub patří mezi tzv. drobnější děti, je velmi hubený a přiměřeně vysoký svému věku. Chůze i držení těla jsou v pořádku. Avšak při sezení u stolečku, ať už při pracovních či písemných úkolech nebo při stolování, chlapec bývá neklidný a sezení není odpovídající pro práci. Celkově je Jakub velmi aktivní, až hyperaktivní, což ovlivňuje i koordinaci jeho pohybů. Chlapec se pohybuje velmi rychle, až zbrkle. Vzhledem k jeho hyperaktivitě se velmi rád zapojuje do sportovních a pohybových aktivit. Co se však týče hrubé motoriky a zvládnutí testovaných úkolů, chlapec má obtíže s poskoky a střídáním pravé a levé nohy i s přeskokem snožmo přes nízkou překážku – nedokáže zkoordinovat své pohyby. Hrubá motorika je tedy na nižší úrovni.

Grafomotorika a kresba

Chlapec má vyhraněnou laterální, je pravák. Avšak i do této oblasti se promítá jeho zvýšená aktivita a neklidnost při pracovních činnostech. Chlapec má problém s udržením pozornosti při grafických a písemných úkolech i dokončováním rozdělané práce. Někdy však sám vyhledává kreslení a další výtvarné či pracovní činnosti. Musí se však jednat o kresby nebo činnosti (stříhání, lepení) dle vlastního výběru. Pokud si chlapec činnost vybere sám, dokáže se zklidnit a činnost dokončit. Úchop výtvarných i psacích potřeb je v pořádku a tlak na tužku je přiměřený. Co se týče testovaných úkolů v oblasti grafomotoriky, je zřejmé, že chlapec měl ze začátku činnosti snahu, grafomotorické prvky odpovídají zadání. Chlapec však chtěl mít činnost co nejrychleji hotovou, tudíž jsou poté grafomotorické prvky nepřesné a na nedostačující úrovni. Kresba mužské postavy je průměrná, postava je spíše menší a disponuje jí větší hlava. Proporce těla nejsou správné – postava postrádá krk a ruce jsou vedeny přímo z trupu. Postava má detaily – jednotlivé části obličeje, i zuby a prsty na ruce odpovídající reálnému počtu. Chlapec se již umí podepsat tiskacím písmem.

Oblast zrakového vnímání a vnímání prostoru

Zrakové vnímání a vnímání prostoru chlapce je na dobré úrovni. Co se týče testovaných úkolů, na obrázcích i v prostoru se orientuje s přehledem, rozlišuje pojmy vpravo, vlevo, nahore, dole, dokáže složit tvar z několika částí, zraková diferenciacie je taktéž v pořádku. Jediné, s čím měl chlapec obtíže bylo rozpoznání tmavých a světlých odstínů barev, například rozlišit světle modrou a tmavě modrou barvu.

Oblast vnímání času

Ve vnímání času se chlapec orientuje v rámci dní, ví, co znamenají pojmy – včera, dnes a zítra, dokáže také vyjmenovat roční období, ovšem některé znaky typické pro dané období nepřiradil správně. Nedostatky byly zaznamenány v režimu a rozdělení dne. Rozlišení denních dob – ráno, odpoledne a večer chlapci činilo obtíže.

Oblast řeči

Jakub je komunikativní, ať už s ostatními dětmi, tak i s dospělými. Pokud je chlapec klidný, vyjadřuje bez obav své názory i myšlenky. Avšak při jeho občasných výbuších zlosti se tzv. uzavírá sám do sebe a odmítá komunikovat s okolím. Slovní zásoba je přiměřená věku chlapce. V testovaných úkolech v oblasti řeči nebyly shledány žádné větší nedostatky, jen při doplňování slov do příběhu některá slova doplnil v nesprávném tvaru.

Oblast sluchového vnímání

Chlapci v rámci jeho hyperaktivity občas činí problémy pozorně naslouchat mluveným projevům i čtenému textu. Bývá nepozorný, neklidný, do čteného textu zasahuje svými poznámkami. V analýze poslechu měl v první etapě výzkumu nedostatky v určování hlásek na začátku slov. Namísto prvních hlásek, určoval první slabiky slov. Při učení básniček či jiných textů chlapec nedokáže dlouho udržet pozornost, takže zapamatování a zopakování textů mu trvá déle než ostatním vrstevníkům.

Oblast předmatematických představ

V této oblasti chlapec zvládl všechny zadané úkoly bez větších obtíží. Seřadil předměty dle velikosti, rozlišuje pojmy – méně, více, stejně, určí počet i přiřadí číselný symbol. Rozezná a pojmenuje geometrické tvary – kruh, čtverec, obdélník, trojúhelník a vyhledá i tvary dle zadání, například – ukaž velký žlutý čtverec, ukaž malý žlutý kruh.

Sociální dovednosti

Sociální dovednosti nejsou u Jakuba vypěstovány na dostatečné úrovni. I v posledním roce předškolního vzdělávání bývá občas plačtivý, co se týče odloučení od matky. I přes to, jak již bylo zmíněno, že navštěvuje mateřskou školu od tří let. Chlapec je citově nestabilní, dokážou ho rozrušit i maličkosti. Po tomto rozrušení se začne vztekat, poté je plačtivý a

distancuje se od ostatních dětí ve třídě. S ostatními dětmi i dospělými ale dokáže spolupracovat a je schopný podřídit se autoritě.

Sebeobsluha

Sebeobsluha ve smyslu hygienických návyků, stolování, péče o vlastní věci a oblečení jsou v pořádku. Jakub má přehled o svých potřebách, dokáže se sám obléct a uklidit si po sobě pracovní místo i pracovní potřeby.

Hodnocení školní zralosti a připravenosti dítěte, doporučení pro další rozvoj dítěte

Testované úkoly v jednotlivých oblastech chlapec zvládnul bez větších obtíží. U některých úkolů bylo zřejmé, že chlapec chyboval jen kvůli své roztržitosti. Při zaujetí je ale chlapec ochotný věnovat se zadaným úkolům a dokončit je. Proto je všeobecná školní zralost a připravenost na dostačující úrovni. Pro další práci s dítětem by proto bylo vhodné zaměřit se na citovou stabilitu chlapce, na udržování pozornosti po delší dobu a systematické plnění zadaných úkolů. Co se týče testovaných úkolů, podpořena by měla být oblast vnímání času – rozlišování denních dob a režimu dne, a také oblast grafomotoriky.

7.2.2 Druhá fáze výzkumu (duben 2023)

Ve druhé etapě výzkumu bylo přezkoumání zaměřeno na Jakubovi nedostatky v oblasti hrubé motoriky, vnímání času a v oblasti sluchového vnímání. Hrubá motorika, konkrétně koordinace pohybů při přeskoku snožmo i při poskocích na jedné i druhé noze se při chlapcově soustředění na činnost zlepšila. V oblasti vnímání času je již chlapec také lépe orientován, bez problému rozlišil denní doby i pro ně typické činnosti, což mu v první fázi výzkumu činilo obtíže. Ale i po druhé fázi výzkumu nedošlo ke zlepšení v oblasti sluchového vnímání. U úkolu zaměřeného na sluchovou analýzu a syntézu, chlapec stále namísto první hlásky rozlišuje první slabiky slov nebo hlásku nerozliší vůbec. Až na stagnaci při úkolu, který se týkal sluchové analýzy a syntézy, došlo ke zlepšení ve všech oblastech, kde v první etapě výzkumu byly shledány nedostatky.

7.3 Lucie

Lucie se narodila v měsíci srpnu, takže je nejmladší z celé skupiny předškolních dětí. Nyní jí je 5 let a 8 měsíců a do mateřské školy je zapsána od tří let. Po narození mladší sestry, se ale docházka Lucie do mateřské školy stala nepravidelnou. Matka si často nechávala Lucii doma, jelikož je na rodičovské dovolené. V posledním povinném předškolním roce už ale dívka pravidelně dochází do MŠ, což je i přínosem pro její další rozvoj a přípravu na základní školu. Lucie žije v rodinném domě ve stejném městě, ve kterém se nachází mateřská škola s oběma rodiči a s mladší sestrou. Do mateřské školy Lucie přichází až po osmé hodině a většinou odchází hned po obědě. V příchodech i vyzvedávání dívky se rodiče střídají.

7.3.1 První fáze výzkumu (leden/únor 2023)

Tělesná stavba

Tělesnou konstituci Lucie odpovídá normám pro předškolní věk. Je obratná a pohyblivá a ráda se zapojuje do různých pohybových aktivit a cvičení. Sezení u stolu a držení těla při pracovních činnostech i při stolování je v pořádku. Koordinaci pohybů Lucie taktéž ovládá, testované úkoly zvládla bez obtíží, je zřejmé, že ji pohyb baví a je k němu vedena.

Grafomotorika a kresba

Lucie velmi ráda kreslí a tvoří. Pro výtvarné činnosti je zaujata, je trpělivá a při kreslení se snaží, o co nejlepší výsledek. Při vykreslování nepřetahuje přes linky, je kreativní a trpělivá, dokáže vymýšlet a kombinovat různé barevné kombinace. Tyto schopnosti a dovednosti se snaží uplatňovat i při grafomotorických činnostech a při plnění pracovních listů týkajících se i jiných oblastí. Při grafomotorických úkolech ještě dívce ale chybí určitá přesnost, tahy jsou vedeny správně, ale například u tzv. obloučků Lucie nedodržela rozmezí řádků. Jinak jsou ale grafomotorické testové úkoly zdařilé. Lucie je pravačka a úchop i uvolněnost ruky při grafických činnostech je v pořádku. Kresba postavy se dívce povedla, proporce těla jsou správné. Co se týče detailů, kresba obsahuje ústa, nos, oči, dokonce i s řasami, počet prstů na rukou ale neodpovídá skutečnosti. Dívka se umí podepsat celým jménem, tiskacím písmem.

Oblast zrakového vnímání a vnímání prostoru

Při více testových úkolech se stalo, že dívka potřebovala zopakovat zadání, aby úkol správně pochopila. Po zopakování zadání už ale úkol zvládla, v této oblasti například úkol týkající se zrakové diference. I další testované úkoly spojené se zrakovým vnímáním dívka splnila bez větších obtíží, zná a pojmenuje odstíny barev, ovládá zrakovou paměť, jen se zrakovou syntézou dívka potřebovala částečnou pomoc. Lucie se orientuje na obrázcích i

v prostoru, rozlišuje pojmy – vpravo, vlevo (rozliši i na svém těle), nahoře, dole. Ale například pojmy – nad a pod, vpředu a vzadu často zaměňuje.

Oblast vnímání času

Lucie se orientuje v pojmech – včera, dnes a zítra, správně také vyjmenovala roční období a jejich typické znaky a seřadila obrázky dle časové posloupnosti. Při rozlišování denních dob, zvládla určit pojmy – ráno a odpoledne, zaměňuje ale pojmy večer a noc. Mezi těmito pojmy zatím nerozlišuje. Určí činnosti typické pro jednotlivé denní doby, co obvykle dělá ráno, odpoledne i večer. Při testovaných úkolech týkajících se této oblasti měla Lucie problémy s udržení pozornosti, byla rozržitá a začala mluvit o zcela jiných věcech.

Oblast řeči

Lucie je komunikativní, hovoří velmi ráda a spontánně s dětmi i s dospělými. Je hodně upovídaná, často a s oblibou vypráví o svých zážitcích. Vyžaduje, aby ji ostatní děti poslouchali a ráda se staví do role tzv. organizátora a ostatním ve skupině dává různé slovní pokyny. Pozornost v tomto směru vyžaduje i od dospělých. Lucie nevyslovuje všechny hlásky artikulačně správně. Problém jí dělají hlásky – R, Ř a sykavky. Co se týče způsobu vyjadřování, jedná se ještě o tzv. dětský projev. Slova do vět jsou řazena s určitou rozvahou, někdy ne zcela správně a projev občas postrádá určitý smysl. V testovaných úkolech si bez obtíží poradila s tvořením nadřazených pojmů i s doplňováním slov do příběhu ve správném tvaru, problémy měla s vytvořením některých antonym. Oblast řeči – hlavně tedy výslovnosti je oslabena.

Oblast sluchového vnímání

V oblasti sluchového vnímání dívka rozlišila jen některá odlišně znějící slova. S úkoly týkající se sluchové paměti správně zopakovala krátkou větu, ovšem dokázala si zapamatovat a zopakovat jen tři nesouvisející slova. Při identifikování počátečních hlásek, nejprve určovala počáteční slabiku, ale po zopakování zadání určila počáteční hlásku u všech zadaných slov bez chyby. Při poslechu mluvených i čtených projevů naslouchá a rozumí jim, ale občas má tendenci do projevu zasahovat a sdělovat vlastní poznatky. Jak již bylo zmíněno výše, soustředit se po delší dobu ještě dívce činí obtíž.

Oblast předmatematických představ

Lucie umí napočítat do deseti a pojmenuje základní geometrické tvary, které dokáže třídít i dle zadaných kritérií. Například – ukaž velký zelený kruh, ukaž malý modrý trojúhelník. Jinak má ale dívka v ostatních testovaných úkolech z oblasti matematických představ nedostatky. I přes zopakování zadání měla problémy s určováním pojmů – méně, stejně, více a při seřazování prvků dle velikosti od nejmenšího po největší, k sobě přiřazovala vždy jeden malý a jeden velký prvek.

Sociální dovednosti

Lucie ještě občas prožívá smutek a stesk při ranních příchodech do mateřské školy. Příčinou může být, že matka je na rodičovské dovolené s mladší sestrou, a jak již bylo zmíněno na začátku kazuistiky, dříve si Lucii často nechávala doma. Po chvíli ji ale lítostivost přejde a zapojuje se do aktivit s ostatními dětmi. V kolektivu třídy s dětmi spolupracuje, komunikuje, ale občas se staví do vůdčí pozice, což se nelíbí některým vrstevníkům. Jinak je ale přátelská a ochotně pomáhá mladším kamarádům ve třídě. Dokáže se podřídit autoritě, s dětmi i s dospělými je v bezproblémové interakci.

Sebeobsluha

Dívka je samostatná, čistotná, dodržuje a zná základní hygienické návyky. Samostatně se obléká a uklízí si po sobě své místo ve třídě i v šatně. Dodržuje také zásady správného stolování, co se ale týče jídla, je velmi vybíravá. V mateřské škole nejí ovoce, ani zeleninu, často svačiny i obědy odmítá.

Hodnocení školní zralosti a připravenosti, doporučení pro další rozvoj dítěte

I přes to, že dívka je narozena až v měsíci srpnu a dosáhne šesti let jen krátce před eventuálním nástupem do základní školy, je až na řeč a způsob vyjadřování, v ostatních oblastech zralá a na školu připravená. V prvním pololetí školního roku Lucie částečně zaostávala za ostatními vrstevníky, od druhého pololetí ale učinila velké pokroky a ve výše zmíněných oblastech je vidět zlepšení. Oblast řeči by měla být odborně a systematicky podporována, nejlépe v péči logopeda. Mírné nedostatky by měly být napraveny také v oblasti předmatematických představ. Jinak by ale mělo být setrváno v nastaveném způsobu práce, s dívkou dále postupně a přiměřeně zvyšovat nároky a zaměřit se na její soustředěnost a délku trvání při úkolech a aktivitách.

7.3.2 Druhá fáze výzkumu (duben 2023)

U Lucie byla v druhé fázi výzkumu přezkoumána oblast zraková, oblast vnímání prostoru i času a řeči a hlavně oblast předmatematických představ. I při druhé fázi výzkumu byla u Lucie patrná částečná nesoustředěnost, kdy měla Lucie tendenci odbíhat od aktuálního tématu. V oblasti zraku, řeči i předmatematických představ došlo k nápravě, konkrétně při zrakové diferenciaci, při tvoření antonym i při rozlišování pojmů méně, stejně a více a při řazení prvků dle velikosti. Oblast vnímání prostoru se také zlepšila. Dívka ale potřebovala zopakovat zadání a až poté úkol splnila správně. Co se týče testovaných úkolů, došlo ke

zlepšení, stagnace ale byla zaznamenána v dívčině nesoustředěnosti při činnostech a v oblasti vyjadřování, která by měla být podporována.

7.4 Marek

Marek se narodil v červnu. Nyní je mu 5 let a 10 měsíců. Do mateřské školy nastoupil ve třech letech, adaptační problémy nebyly závažnějšího charakteru. Marek žije v bytě neda-leko mateřské školy s oběma rodiči a se starším bratrem, který je již žákem základní školy a chodí do 3. třídy. Marka do mateřské školy přivádí i jej vyzvedávají oba rodiče, někdy i pra-rodíče, o kterých chlapec často mluví.

7.4.1 První fáze výzkumu (leden/únor 2023)

Tělesná stavba

Marek patří mezi statnější děti, chůze je těžkopádnější než u ostatních. Sezení u stolu při práci a při stolování i držení těla jsou v normě. I když je Marek statnější postavy, na zapo-jení do sportovních a pohybových aktivit to nemá vliv, je aktivní, rád se zapojuje, ale bývá unavenější dříve než jiní vrstevníci. Testované úkoly – konkrétně poskoky na levé a pravé noze zvládá, ale jen krátce, přes nízkou překážku přeskakoval se střídáním nohou, namísto snožmo.

Grafomotorika a kresba

Marek je pravák a kresbu a kresebné činnosti příliš nevyhledává. Tlak na tužku je větší, ale úchop výtvarných i psacích potřeb je v pořádku. Výtvarné i grafické aktivity mu obvykle trvají déle než ostatním dětem a má tendence odcházet od rozdělané práce. Jemná motorika i grafomotorika nejsou na dobré úrovni, což se projevilo i při testovaných úkolech. Grafomoto-rické prvky – tzv. zuby i obloučky jsou spíše podprůměrné. Chlapec nedodrží rozmezí řád-ku, přetahuje přes něj a nepovedené obloučky jsou i zaškrtány. Kresba proporčně odpovídá postavě člověka. Ovšem celkově si Marek na kresbě nedal moc záležet, vykreslení postavy je na nízké úrovni a detaily – počet prstů neodpovídají realitě. Marek se ještě neumí podepsat tiskacím písmem.

Oblast zrakového vnímání a vnímání prostoru

V oblasti zrakového vnímání i vnímání prostoru je chlapec orientován. Zdařile si poradil se všemi testovanými úkoly. Ovládá zrakovou paměť, analýzu i syntézu, problém mu nedělají ani světlé a tmavé odstíny barev. Pojmy – vpravo, vlevo, nahoře, dole... pojmenuje a ukáže na formátu i v prostoru.

Oblast vnímání času

V oblasti vnímání času má už však chlapec mezery. Chlapec správně rozlišuje denní doby a činnosti pro ně typické. Vyjmenoval i roční období, ale charakteristické znaky pro

jednotlivá období již říci nedokázal. Při rozlišování pojmů – včera, dnes a zítra, zaměňuje pojmy včera a zítra a dny v týdnu zvládl říci s dopomocí.

Oblast řeči

Marek má diagnostikovanou vývojovou nemluvnost. Při nástupu do mateřské školy ve třech letech vůbec nekomunikoval. Po celou dobu docházky do mateřské školy je v péči logopeda. Nyní, v pěti letech a deseti měsících je řeč stále nedokonalá, výslovnost je špatná a je velmi těžké chlapci porozumět. Ale i přesto je chlapec velmi komunikativní, rád si povídá s ostatními dětmi i s dospělými, s nadšením sděluje své zážitky i pocity. Rád se staví do role tzv. vypravěče, líbí se mu, když ho ostatní poslouchají. Pro správné porozumění a pochopení toho, co chce chlapec vyjádřit, je však zapotřebí jeho slovní projev zpomalit a je třeba soustředit se na daná slova, jak ze strany Marka, jako mluvčího, tak i ze strany posluchače. Při projevu nadměrně používá gestikulaci. V rámci testovaných úkolů v oblasti řeči si Marek vedl průměrně. Dokázal vytvořit všechna nadřazená slova, s tvořením protikladů měl však již obtíže. Doplnění slov do příběhu ve správném tvaru zvládl s dopomocí.

Oblast sluchového vnímání

S velmi oslabenou oblastí řeči souvisí i částečné oslabení v oblasti sluchového vnímání. Marek nevydrží po delší dobu naslouchat mluvenému projevu ani čtenému textu, je nepozorný a do projevu často zasahuje. Konkrétním slovním pokynům ale rozumí a dokáže na ně reagovat. Chlapec nedokáže identifikovat počáteční hlásky slov, namísto počáteční hlásky určí hlásku dominantní. Nerozlišuje jinak znějící slova, ale sluchová paměť je v pořádku, správně zopakoval nesouvisející slova i krátkou větu.

Oblast předmatematických představ

V oblasti předmatematických představ nebyly shledány žádné nedostatky. Marek rozlišuje mezi pojmy méně, stejně a více, pojmenuje a třídí geometrické tvary dle daných kritérií (například – ukaž velký zelený kruh, ukaž malý žlutý trojúhelník...) a dokáže seřadit prvky dle velikosti, určí, který je nejmenší a který největší. V této oblasti je chlapec orientován velmi dobře.

Sociální dovednosti

Odpoutání od rodiny chlapci nečiní žádné obtíže. Společnost ostatních vyhledává, je rád středem pozornosti. S dětmi ve skupině i s dospělými spolupracuje, podřizuje se autoritě učitelky. Ve skupině dětí je oblíbený, nevyvolává konflikty, s každým se snaží vycházet a ostatním pomáhat.

Sebeobsluha

Marek je samostatný, dodržuje hygienické návyky i návyky při stolování. Dbá na své oblečení, další osobní věci i pracovní pomůcky. Dokáže se sám obléct, oblečení i obuv mívá v šatně pečlivě srovnané. Pracovní místo u stolu si také udržuje v pořádku.

Hodnocení školní zralosti a připravenosti, doporučení pro další rozvoj dítěte

Největší oslabení u chlapce je vzhledem k jeho diagnostikované vývojové nemluvnosti samozřejmě v oblasti řeči, což ovlivňuje i jeho oslabené sluchové vnímání a například identifikaci počátečních hlásek. Dále chlapci činí problémy grafomotorické úkoly, dokončovat tyto činnosti a plně se na ně soustředit. Nesoustředěný Marek bývá také při mluveném projevu a čteném textu. Co se týče Markovi školní zralosti a připravenosti, jeho řečové schopnosti, které ovlivňují i další oblasti jsou velkou překážkou pro vstup do školy. Proto vzhledem k jeho logopedické diagnóze, se rodiče s doporučením logopedických odborníků i pracovníků z pedagogicko-psychologické poradny rozhodli o zařazení chlapce do nultého ročníku, tzv. přípravné třídy, která je zřízena při základní škole. S chlapcem by měla být i nadále systematicky rozvíjena řeč – správná výslovnost, skloňování slov i oblast sluchového vnímání. Bylo by vhodné se zaměřit i na grafomotorické a kresebné činnosti a podporovat u chlapce povinnost dokončovat tyto činnosti a plně se na ně soustředit.

7.4.2 Druhá fáze výzkumu (duben 2023)

Ve druhé fázi výzkumu byly u Marka sledovány nedostatky v oblasti vnímání času, v oblasti řeči a sluchového vnímání. Ke zlepšení došlo v úkolu, který se zaměřoval na tvoření antonym, jinak je ale řeč stále velmi oslabena, a to vlivem chlapcovi vývojové nemluvnosti. Oslabená oblast řeči ovlivňuje i oblast sluchového vnímání, takže ani v této oblasti, konkrétně ve sluchové analýze a syntéze ke zlepšení nedošlo. Chlapci i nadále činí obtíže rozlišování počátečních hlásek u slov. Stagnace byla zaznamenána i v oblasti vnímání času, kde byly v první fázi výzkumu shledány nedostatky při rozlišování ročních období a k nim typickým znakům. Jakub roční období zaměňuje s měsíci v roce i s dny v týdnu. Roční období nedokáže vyjmenovat a typické znaky pro jednotlivá období byly správně určeny jen pro období zimy. U Jakuba tedy došlo jen k malému zlepšení, a proto je jeho zařazení do přípravné třídy i vzhledem k jeho logopedické diagnóze vhodné a správné řešení.

7.5 Michaela

Michaela se narodila v měsíci září a nyní je jí 6 let a 7 měsíců. Krátce po nástupu do základní školy oslaví Michaela již sedmé narozeniny. O předčasný nástup do první třídy rodiče nezažádali. Mateřskou školu navštěvuje od tří let, kdy se dívka potýkala s velkými adaptačními problémy. Michaela žije s matkou i otcem a bratrem ve městě, ve kterém se nachází i mateřská škola. Starší bratr je žákem páté třídy a navštěvuje základní školu, do které by měla od září nastoupit i Michaela. Do mateřské školy přivádí denně dívku spíše otec okolo sedmé hodiny ranní a vyzvedává ji matka kolem půl čtvrté odpoledne.

7.5.1 První fáze výzkumu (leden/únor 2023)

Tělesná stavba

Michaela je hubenější postavy, je nejvyšší dívka ve třídě. Chůze je bez obtíží, je velmi pohyblivá a obratná. U stolečku je sezení a zpevnění těla v pořádku, odpovídající pro práci. Koordinace pohybů a hrubá motorika jsou na dobré úrovni. Ráda se zapojuje do sportovních i pohybových aktivit.

Grafomotorika a kresba

Michaela projevuje velký zájem o grafické i písemné aktivity, je trpělivá a úchop výtvarných i psacích potřeb je správný. Lateralita je vyhraněná, dívka je pravačka. Testované grafomotorické prvky (zuby, obloučky) zvládla dívka na velmi dobré úrovni provedení. Tahy tužkou byly správně vedeny. Nakreslená postava je dostatečně velká, proporce jednotlivých částí těla jsou odpovídající až na příliš velkou hlavu a ruce, které jsou vedeny z trupu. Kresba obsahuje detaily – oči, ústa i ruce s odpovídajícím počtem prstů, co ale postavě chybí je nos. Dívka se již umí podepsat tiskacím písmem.

Oblast zrakového vnímání a vnímání prostoru

Zrakové vnímání a vnímání prostoru dívky jsou také velmi dobré. Na obrázku i v prostoru se orientuje výborně, pojmenuje různé odstíny barev a zraková analýza i syntéza jsou taktéž na velmi dobré úrovni. Bez obtíží rozlišuje pojmy – vpravo, vlevo, nahoře i dole. Ráda skládá puzzle i další různé obrázky z více částí.

Oblast vnímání času

Aktivně používá a chápe pojmy – včera, dnes a zítra. Vyjmenuje roční období a přiřadí k nim i jejich typické znaky. Dokáže popsat denní doby a aktivity s nimi spojené. S testovanými úkoly v této oblasti si dívka poradila velmi dobře – ve vnímání času je orientována.

Oblast řeči

Michaela je stydlivá, tudíž není moc komunikativní. V komunikaci s vrstevníky již nemá problémy, avšak při komunikaci s dospělými je u dívky patrný ostych. Vyjadřuje se spisovně a slovní zásoba je odpovídající věku dívky. V testovaných úkolech v oblasti řeči byly nedostatky shledány jen u tvoření nadřazených pojmů. Spíše než ale že by dívka tyto pojmy neznala, bála se neúspěchu a raději nic neřekla. Ostatní úkoly byly v pořádku, dívka správně tvořila antonyma i doplňovala slova do příběhu ve správném tvaru.

Oblast sluchového vnímání

Sluchové vnímání Michaely je kompatibilní s její řečí. Dívka dokáže naslouchat a s porozuměním vnímat mluveným projevům i čtenému textu. Ve sluchové analýze rozlišuje počáteční hlásky u slov, ráda se učí básničkám a písničkám, které si rychle pamatuje, a poté je dokáže interpretovat. V testovaných úkolech identifikovala hlásky na začátcích všech předložených slov i bezchybně zopakovala vyřčenou větu.

Oblast předmatematických představ

Zadané úkoly v této oblasti dívka zvládla bez obtíží. Dokáže počítat i přiřadit číselný symbol. Rozlišuje pojmy – méně, více, stejně, seřadí prvky dle velikosti a určí, který je nejmenší a který největší. Geometrické tvary pojmenuje a dokáže vyhledat dle kritérií, například – ukaž velký žlutý kruh,...

Sociální dovednosti

Sociální dovednosti jsou na rozdíl od ostatních oblastí na nižší úrovni. Dívka je stále citově závislá na rodičích, do dnes má problémy s odloučením při ranním loučení s otcem. Po rozloučení bývá plačtivá a nezapojuje se do kolektivu ostatních dětí, zůstává v ústraní a chvíli jí trvá, než se zapojí do běžných ranních aktivit v mateřské škole. I přes to, že je dívka velmi šikovná a chytrá, obává se neúspěchu, má strach ze změn a velice snadno se tzv. nechá vyvést z míry. Poté bývá opět plačtivá a snaží se od ostatních distancovat. Co se ale týče spolupráce s ostatními dětmi i dospělými, v kolektivu dětí dokáže spolupracovat a komunikovat, je ochotná a schopná podřídit se autoritě. Její projev je ale nesmělý, není vůdčím typem osobnosti.

Sebeobsluha

Hygienické návyky, stolování, starost o pracovní prostředí, pomůcky, oblečení i další osobní věci jsou v naprostém pořádku. Michaela se dokáže sama obléct, uklízet si po sobě pomůcky i hračky.

Hodnocení školní zralosti a připravenosti, doporučení pro další rozvoj dítěte

Michaela je pro školu připravená a zralá, je aktivní a zvědavá. Je schopná plnit zadané úkoly a dokončovat rozdělanou práci. Jediná oslabená oblast je oblast sociální, kde by rodiče měli dívku podporovat ve větší samostatnosti a přizpůsobování se novým lidem i situacím.

7.5.2 Druhá fáze výzkumu (duben 2023)

U Michaely nebyly při první fázi výzkumu shledány žádné větší nedostatky. Jen v oblasti řeči došlo k přezkoumání u tvoření nadřazených pojmů a některých antonym. Ve druhé fázi výzkumu už si Michaela poradila s těmito úkoly bez obtíží a všechny nadřazené pojmy i antonyma vytvořila správně. V oblasti sociální, konkrétně ve zvládnání změn a náročnějších situací by ale měla být dívka i nadále podporována.

7.6 Tereza

Tereza se narodila v měsíci lednu, aktuálně je její věk 6 let a 3 měsíce. V mateřské škole je od svých tří let. Od nástupu do MŠ byla moc šikovná a nepotýkala se s většími adaptačními problémy. Dívka žije s matkou a jejím přítelem v bytě nedaleko mateřské školy. V blízkosti jejich bytu je i základní škola, kterou bude Tereza od září navštěvovat. Rodiče spolu již nežijí a dívku mají ve střídavé péči. Od maminky nemá Tereza žádné sourozence, od otce bude mít zanedlouho sestru. Zatím je tedy jedináček. Do mateřské školy Terezku přivádí většinou matka nebo babička okolo sedmé hodiny ráno. Ve vyzvedávání se střídají oba rodiče i prarodiče z matčiny strany.

7.6.1 První fáze výzkumu (leden/únor 2023)

Tělesná stavba

Tělesnou konstitucí dívka patří mezi větší děvčata ve třídě. Držení těla je v pořádku, sezení u stolečku při práci i při stolování je předpisové. Dívka je velmi pohyblivá, obratná a je vidět, že pohyb má velmi ráda. Odpoledne navštěvuje i pohybový kroužek pro dívky. Takže i v rámci pohybových a sportovních aktivit v mateřské škole se aktivně a s nadšením zapojuje. V testovaných úkolech nebyly shledány žádné větší nedostatky – zvládá poskoky i stoj na pravé a levé noze, snožmo přeskochí nízkou překážku.

Grafomotorika a kresba

Dívka je pravačka, úchop výtvarných i psacích potřeb a uvolněnost ruky jsou správné. Hezky, pečlivě maluje i vykresluje. Kresebný projev i další ruční práce s nadšením vyhledává, dokáže je vykonávat dlouhodobě, aniž by ztratila zájem. Testované grafomotorické úkoly splnila velmi dobře, na činnosti bývá soustředěná a snaží se o co nejlepší výsledek. Z úkolů je patrná zralost ve všech kresebných činnostech. Kresba postavy se Tereze taktéž povedla, dominuje jí jen příliš velká hlava. Kromě částí obličeje, ale postavě nechybí ani další detaily, jako náhrdelník či náramek. Jemná motorika dívky je na velmi dobré úrovni.

Oblast zrakového vnímání a vnímání prostoru

Tereza je v této oblasti zcela orientována, prostorové pojmy rozlišuje na formátu i v prostoru. Ví, co je vpravo, vlevo, nahoře, dole, vepředu i vzadu. Zná a pojmenuje jednotlivé odstíny barev, ovládá zrakovou diferenciaci, analýzu i syntézu a zrakovou paměť.

Oblast vnímání času

Dívka dokáže vyjmenovat dny v týdnu, ví, jaký smysl má víkend a chápe význam slov – včera, dnes a zítra. Orientuje se v denních dobách a určí, které činnosti se vykonávají ráno,

keré odpoledne a keré večer. Vyjmenuje a charakterizuje všechna roční období, jediný z testovaných úkolů se kterým dívka potřebovala dopomocť, bylo seřazení obrázků dle časové posloupnosti. Jinak je ale i v této oblasti Tereza orientována.

Oblast řeči

Jako u jedné z mála, v porovnání s ostatními vrstevníky ve třídě, jsou řečové schopnosti Terezy v pořádku. Všechny hlásky vyslovuje správně a tvoří smysluplné věty. Je velmi komunikativní, ať už s dětmi, tak i s dospělými. Své myšlenky formuluje a vyjadřuje správně, má bohatou a pestrou slovní zásobu. Je tzv. vůdčí osobností, ostatní děti ve skupině dokáže usměrňovat i motivovat k různým činnostem. V testovaných úkolech zvládla vytvořit všechna antonyma, až na výjimky i všechny nadřazené pojmy a poradila si také s doplňováním slov do příběhu ve správném tvaru.

Oblast sluchového vnímání

Sluchové vnímání Terezy je co se týče posouzení školní připravenosti na odpovídající úrovni. Naslouchá mluvenému i čtenému projevu a dokáže na něj vhodně reagovat. Rozlišila slova obsahující odlišné hlásky a i další testované úkoly zvládla bez obtíží. Ve sluchové analýze určí počáteční hlásky na začátcích slov, a to téměř vždy bezchybně. Ráda se učí nové básničky, dokáže je hezky přednášet, dramatizovat i pracovat s hlasem.

Oblast předmatematických představ

V této oblasti Tereza bez rozvahy zvládla seřadit prvky dle velikosti, od nejmenšího po největší. Dokáže napočítat do dvaceti i dál. Rozeznává také mezi geometrickými tvary (kruh, čtverec, obdélník, trojúhelník), s tříděním tvarů dle více kritérií již ale měla problémy. I v rozlišování pojmů – méně, stejně, více dívka chybovala, měla problém s určením počtu a následným přiřazením pojmu.

Sociální dovednosti

Dívka se bez problému dokáže podřídít autoritě, spolupracovat s dospělými i s dětmi ve skupině. Jak již bylo zmíněno výše, je tzv. vůdčí osobností, ráda organizuje různé činnosti i ostatní kamarády, má ráda pozornost a ve společnosti se cítí dobře. Proto jsou její sociální dovednosti odpovídající pro vstup do základní školy.

Sebeobsluha

Dívka dodržuje hygienické návyky, dokáže se sama obléknout a své osobní věci, oblečení, psací i výtvarné potřeby má v pořádku. Pečlivě se stará o své pracovní místo i místo v šatně a po jídle i po práci si po sobě vždy uklízí.

Hodnocení školní zralosti a připravenosti, doporučení pro další rozvoj dítěte

Tereza je velmi šikovná dívka. Je aktivní, komunikativní a pro školu zralá a připravená. Co se týče dalších doporučení před nástupem do základní školy, dívka by měla být i nadále podporována v postupném, ale přiměřeném zvyšování náročnosti úkolů, které ji budou připravovat na školní nároky, a to zejména v oblasti předmatematických představ (v této oblasti byly shledány drobné nedostatky).

7.6.2 Druhá fáze výzkumu (duben 2023)

Ani u Terezy nebyly v první fázi výzkumu shledány větší nedostatky ve sledovaných oblastech. Jen v oblasti předmatematických představ měla dívka obtíže s přiřazováním pojmů – méně, stejně, více a rozlišováním prvků dle více kritérií. Po zopakování testových úkolů ve druhé fázi výzkumu týkajících se předmatematické oblasti, dívka správně přiřadila pojmy vzhledem k počtu předmětů i rozlišila všechny prvky dle daných kritérií. Došlo tedy ke zlepšení a dívčina připravenost na školu byla prokázána ve všech testovaných oblastech

DISKUSE

Do výzkumného šetření bylo zahrnuto 6 dětí předškolního věku, tedy rok před nástupem na základní školu a byla mapována jejich školní připravenost. Konkrétně se jednalo o tři dívky a tři chlapce ze stejné mateřské školy i z totožné třídy. Nejmladší z dětí byla dívka, která v závěru výzkumného šetření dosahovala věku 5 let a 8 měsíců. Nejstarší ze zkoumaných dětí byla taktéž dívka ve věku 6 let a 7 měsíců. Věkové rozmezí dětí bylo tedy skoro jeden rok, což se odrazilo i ve výsledcích těchto dvou děvčat. U nejstarší dívky bylo zřejmé již v prvním pololetí školního roku, že úkoly a činnosti spojené s připraveností na školu zvládá úspěšně, zatímco nejmladší dívka zvládala tyto úkoly a činnosti lépe až od druhé poloviny školního roku. Jejich věkový rozdíl byl tedy patrný vzhledem k nárokům na ně kladeným. Z výzkumného šetření je zřejmé, že nejlepší úroveň školní připravenosti prokázala děvčata Michaela a Tereza, u kterých nebyly shledány žádné větší nedostatky v testovaných ani v jiných oblastech. Jen u Michaely byly zpozorovány obtíže v oblasti emocionálně-sociální. Filip, Jakub a Lucie jsou po stránce tělesné, kognitivní i emocionálně-sociální na školu připraveni. Filip a Lucie mají ale obtíže s řečí. U Filipa jsou obtíže spojené s výslovností, u Lucie zase spíše se způsobem vyjadřování. U zápisů do základní školy se ale nedostatky v oblasti řeči u Filipa i Lucie nejevily jako překážka pro vstup do školy. U Jakuba je zase zřejmá porucha pozornosti, nesoustředěnost na úkoly, činnosti a mírná hyperaktivita, která dokáže ovlivnit jeho výkony spojené se školní připraveností. Poslední z dětí, které bylo zapojeno do výzkumu je Marek, který má diagnostikovanou vývojovou nemluvnost. Opožděný vývoj řeči se odráží i v ostatních oblastech (například oblast sluchového vnímání) a ovlivňuje tak Markovu připravenost na školu. Markova nepřipravenost na školu byla patrná i při testování jednotlivých oblastí, hlavně při plnění úkolů a činností týkajících se oblastí řeči a sluchového vnímání, ale například i oblasti vnímání času. Proto se Markovi rodiče po domluvě s odborníky rozhodli, že chlapec od září 2023 nenastoupí do první třídy základní školy, ale bude navštěvovat přípravnou třídu zřízenou při škole základní. U dětí zapojených do výzkumu byly tedy nejvíce shledány nedostatky v oblasti řeči – špatná výslovnost i způsob vyjadřování a obtíže spojené s pozorností a zvýšenou aktivitou. Z výzkumného šetření tedy vyplývá, že školní připravenost byla prokázána u pěti z šesti sledovaných dětí.

Z tematické zprávy České školní inspekce (ČŠI) Využívání diagnostických nástrojů a doporučená podpůrná opatření v ŠPZ je možné vysledovat, že nejčastěji udávaným důvodem odkladu školní docházky byla celková nezralost dítěte, případně opožděný vývoj řeči, logopedické vady a poruchy učení (Výroční zpráva ČŠI za školní rok 2021/2022). „Domi-

nanntními důvody uváděnými pedagogicko-psychologickými poradnami (PPP) jsou tedy celková nezralost, logopedické vady a poruchy řeči, obtíže se soustředěním a adaptací, grafomotorické obtíže a případně celkový opožděný vývoj řeči. U speciálně-pedagogických center (SPC) má ve srovnání s PPP vyšší význam opoždění vývoje řeči a také zdravotní znevýhodnění/postižení“ (Výroční zpráva ČŠI za rok 2021, 2022, s. 397). Při porovnání výzkumného šetření této práce s výroční zprávou ČŠI za rok 2021/2022 je patrné, že mnoho předškolních dětí, které se připravují na zahájení povinné školní docházky má obtíže v oblasti řeči. Nejčastěji se jedná o logopedické vady a poruchy řeči, což můžeme shledat u dvou dětí (Filipa a Lucie) zapojených do výzkumu a o opožděný vývoj řeči, který je důvodem odkladu školní docházky jednoho chlapce (Marka) z tohoto výzkumného šetření. Jako další důvod pro možný odklad školní docházky ve výroční zprávě ČŠI jsou uvedeny obtíže se soustředěností, které byly také shledány v tomto výzkumu u jednoho z chlapců (Jakuba). Na první příčce v důvodech odkladů školní docházky je celková nezralost, která ale nebyla vyhodnocena u žádného z dětí zapojených do výzkumu.

Při porovnání výsledků výzkumu této práce s výroční zprávou ČŠI, musím konstatovat, že během mých praxí na střední i vysoké škole, v mém okolí i nyní jako začínající učitelka v mateřské škole shledávám výskyt logopedických vad a poruch řeči jako velice častý. Dle mého názoru v mnoha případech bohužel rodiče tyto obtíže spojené s řečí neřeší, a s dítětem ani nenavštěvují žádného odborníka.

Jako začínající učitelka v mateřské škole, ale ještě nemám bohaté zkušenosti, jak s hodnocením úrovně v oblasti řeči u jednotlivých dětí, tak i v ostatních oblastech posuzovaných při hodnocení školní připravenosti. Má začínající praxe by proto mohla být jedna ze slabin tohoto výzkumu. Za další slabinu výzkumného šetření by mohl být označen fakt, že s dětmi zapojenými do výzkumu jsem v každodenním kontaktu v mateřské škole, jelikož jsem učitelkou v jejich třídě a některé výsledky by mohly být pojmány subjektivně. Do budoucna by proto mohlo být řešením zaměřit se na děti stejného věku, ale i z jiných tříd v mateřské škole

ZÁVĚR

V závěru shrneme nejdůležitější informace a odpovědi. Hlavním cílem výzkumu, který byl naplněn, bylo zmapovat školní připravenost u dětí předškolního věku. K hlavnímu cíli byly sestaveny výzkumné otázky, na které jsme pomocí výzkumu odpověděli:

- VO1: V připravenosti dětí v oblasti fyzické nebyly shledány žádné větší nedostatky. Děti zapojené do výzkumu jsou ve fyzické oblasti pro školu připravené a zralé. V oblasti kognitivní měly děti největší obtíže v oblasti řeči (výslovnost, tvoření antonym, nadřazených pojmů), v oblasti sluchového vnímání (sluchová analýza a syntéza) a v oblasti vnímání času (orientace v denních dobách a ročních obdobích). Obtíže v kognitivní oblasti, konkrétně v oblasti řeči byly u jednoho chlapce vyhodnoceny jako důvod školní nepřipravenosti.
- VO2: Připravenost dětí v oblasti citové a sociální je v pořádku. S obtíží v této oblasti se potýká jen jedna dívka z výzkumného vzorku dětí. Ostatní děti se v této oblasti potýkají jen s běžnými problémy, které jsou součástí dní v mateřské škole.
- VO3: Celková úroveň školní připravenosti dětí po první fázi výzkumu byla na dobré úrovni, ale byly objeveny i nedostatky, které bylo vhodné opětovně zmapovat ve druhé fázi výzkumu. Nejčastěji se jednalo o nedostatky v oblasti řeči a sluchového vnímání, v oblasti vnímání času a předmatematických představ.
- VO4: Při opětovném zmapování školní připravenosti (po druhé fázi výzkumu) došlo ve většině případů ke zlepšení oslabených oblastí. U chlapce s diagnostikovanou vývojovou nemluvností byla zaznamenána stagnace ve sluchové analýze a syntéze a také v oblasti vnímání času. Ale v ostatních oblastech, zvláště v oblasti předmatematických představ bylo zřejmé zlepšení u všech dětí, u kterých byly v první fázi výzkumu v této oblasti shledány nedostatky.
- VO5: Úrovně školní připravenosti pro vstup do základní školy dosahuje pět z šesti dětí zapojených do výzkumného šetření. Dostatečná úroveň školní připravenosti nebyla vyhodnocena u jednoho z chlapců s opožděným vývojem řeči, který narušuje jeho připravenost na školu i v ostatních oblastech (sluchové vnímání)

SHRNUTÍ

Teoretická část diplomové práce se zabývala vývojem dítěte v předškolním období a charakteristikou sledovaných oblastí při posuzování školní připravenosti/zralosti v první kapitole. Kapitola o školní zralosti a připravenosti je věnována definicím těchto dvou pojmů, popisem připravenosti v jednotlivých oblastech – v oblasti tělesné, psychické, kognitivní, emocionálně-sociální i oblasti týkající se pracovních předpokladů, a v neposlední řadě se tato kapitola věnuje i nepřipravenosti dítěte na školu. Do teoretické části byla zahrnuta i kapitola týkající se pedagogické diagnostiky, konkrétně diagnostických metod a nástrojů, které se využívají nejen k hodnocení školní připravenosti a zralosti. Poslední kapitola v teoretické části diplomové práce je zaměřena na zápis dětí do základních škol, na odklad školní docházky a zmíněny jsou i přípravné třídy.

V praktické části diplomové práce byla analyzována a zpracována data, která byla získána pomocí metod kvalitativního výzkumu, přesněji pomocí pozorování, rozhovorů a následného vypracování případových studií (kazuistik) o jednotlivých dětech. Cílem výzkumu bylo zmapovat školní připravenost u dětí předškolního věku. Byly nastaveny výzkumné otázky, na které byly pomocí výzkumu nalezeny odpovědi. První otázkou bylo, jaká je připravenost dětí v oblasti fyzické a kognitivní. Druhá otázka zněla, jaká je připravenost dětí v oblasti citové a sociální. Další otázka zjišťovala, jaká je celková úroveň školní připravenosti dětí po první fázi výzkumu. Následující otázka se zaměřovala na to, zda při opětovném zmapování školní připravenosti (po druhé fázi výzkumu) došlo ke zlepšení oslabených oblastí u jednotlivých dětí. A poslední otázka zjišťovala, zda jednotlivé děti dosahují úrovně školní připravenosti pro vstup do základní školy.

Jak již bylo řečeno v úvodu, vstup na základní školu je důležitým mezníkem nejen v životě dítěte, ale i v životě jeho rodičů. Proto by připravenost dětí na školu neměla být podceňována v žádné z oblastí zmíněných v teoretické části diplomové práce. V rámci podpory školní připravenosti u jednotlivých dětí, by měla probíhat spolupráce mezi rodinou a mateřskou školou, ale i spolupráce rodiny a mateřské školy s odborníky, například z oblasti logopedie a v neposlední řadě i spolupráce se školou základní. Získané poznatky a informace o této problematice obsažené v diplomové práci jsou pro mě, jako pro učitelku v mateřské škole i pro mou další praxi přínosem a mohly by být přínosem například i pro rodiče, kteří by se v tomto tématu chtěli více zorientovat

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní zdroje:

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina a Vlasta ŠMARDOVÁ. Školní zralost: co by mělo umět dítě před vstupem do školy. Brno: Computer Press, 2010. Moderní metodika pro rodiče a učitele. ISBN 978-80-251-2569-4.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, Eva DANDOVÁ, Jana KRATOCHVÍLOVÁ, Hana NÁDVORNÍKOVÁ, Zora SYSLOVÁ a Lenka ŠULOVÁ. Školní zralost a její diagnostika. Praha: Raabe, 2017. Školní zralost. ISBN 978-80-7496-319-3.

BEDNÁŘOVÁ, Jiřina, Vlasta ŠMARDOVÁ a Richard ŠMARDA. Diagnostika dítěte předškolního věku: Co by dítě mělo umět ve věku od 3 do 6 let. Brno: Computer Press, 2007. ISBN 978-80-251_1829-0.

CRESWELL, J. W.: Qualitative inquiry and research design: Choosing among five traditions. Thousand Oaks: Sage Publications, 1998.

EDFELDT, A. W. Reverzný test. Bratislava: Psychodiagnostika, 1968.

FROSTIGOVÁ, M. Vývojový test zrakového vnímání. Bratislava: Psychodiagnostické a didaktické testy, 1972.

GOLEMAN, Daniel. Emoční inteligence. Vyd. 2., (v nakl. Metafora 1.). Přeložila Markéta BÍLKOVÁ. V Praze: Metafora, 2011. ISBN 978-80-7359-334-6.

GRAY, Peter. Svoboda učení. Přeložil Jiří KOŠÁREK. Praha: www.scio.cz, 2012. ISBN 978-80-7430-093-6.

GREGER, D. Faktory ovlivňující rozhodování rodičů o odkladu školní docházky dítěte. In Greger, D., Simonová, J., Straková, J. (2015). Spravedlivý start? Nerovné šance v předškolním vzdělávání a při přechodu na základní školu. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

JIRÁSEK, Jaroslav. Orientační test školní zralosti - příručka. Bratislava: Psychodiagnostika, 1992.

KONDÁŠ, Ondřej. Obrázkovo-slovníková zkouška. Bratislava: Psychodiagnostika, 1972.

- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. Dítě a mateřská škola: co by měli rodiče znát, učitelé respektovat a rozvíjet. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4435-3.
- KOŤÁTKOVÁ, Soňa. Hry v mateřské škole v teorii a praxi. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0852-3.
- LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ. Vývojová psychologie. 2. Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.
- MATĚJČEK, Z. a Z. ŽLAB. Zkouška laterality. Bratislava: Psychodiagnostika, 1972.
- MATĚJČEK, Zdeněk a Marie VÁGNEROVÁ. Zkouška znalostí předškolních dětí. Bratislava: Psychodiagnostika, 1976.
- MATĚJČEK, Zdeněk. Co děti nejvíc potřebují. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003. Rádce pro rodiče a vychovatele. ISBN 80-7178-853-8.
- MATĚJČEK, Zdeněk. Co děti nejvíce potřebují. Praha: Portál, 1994.
- MATĚJČEK, Zdeněk. Prvních šest let ve vývoji a výchově dítěte. Praha: Grada, 2005. ISBN 80-247-0870-1.
- MERTIN, Václav a Ilona GILLERNOVÁ, ed. Psychologie pro učitelky mateřské školy. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-627-8.
- MERTIN, Václav a Lenka KREJČOVÁ. Metody a postupy poznávání žáka: pedagogická diagnostika. 2., doplněné a aktualizované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-014-2.
- OPRAVILOVÁ, Eva a Jana KROPÁČKOVÁ. Předškolní pedagogika. Praha: Grada, 2016. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-5107-8.
- PRŮCHA, Jan, ed. Pedagogická encyklopedie. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6.
- PUGNEROVÁ, Michaela a Ivana DUŠKOVÁ. Z předškoláka školákem. Ilustrovala Martina VAŇKOVÁ. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-0573-1.

ROGERS, Carl Ransom. Způsob bytí: klíčová témata humanistické psychologie z pohledu jejího zakladatele. Přeložil Jiří KREJČÍ. Praha: Portál, 1998. Spektrum (Portál). ISBN 80-7178-233-5.

ŘÍČAN, Pavel a Dana KREJČÍŘOVÁ. Dětská klinická psychologie. 4., přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 80-247-1049-8.

ŘÍČAN, Pavel. Cesta životem. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7367-124-7.

SINDELAR, Brigitte. Předcházíme poruchám učení: soubor cvičení pro děti v předškolním roce a v první třídě. Vydání šesté. Přeložil Věra POKORNÁ. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-1082-5.

STAKE, R. E.: The art of case study research. London: Sage, 1995.

SUCHÁNKOVÁ, Eliška. Hra a její využití v předškolním vzdělávání. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0698-9.

SVOBODA, Mojmir, Dana KREJČÍŘOVÁ a Marie VÁGNEROVÁ. Psychodiagnostika dětí a dospívajících. Vydání třetí. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0899-0.

SYSLOVÁ, Zora a Lucie CHALOUPKOVÁ ŠKARKOVÁ. Rámec profesních kvalit učitele mateřské školy. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-7882-6.

SYSLOVÁ, Zora, Jana KRATOCHVÍLOVÁ a Táňa FIKAROVÁ. Pedagogická diagnostika v MŠ: práce s portfoliem dítěte. Praha: Portál, 2018. ISBN 978-80-262-1324-6.

ŠMELOVÁ, Eva, Alena PETROVÁ a Eva SOURALOVÁ. Přípravenost dětí k zahájení povinné školní docházky v kontextu současného kurikula. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-3345-5.

ŠULCOVÁ, Eva. Význam předškolního věku pro zdravý vývoj populace. Československá psychologie. 1989, 33(2), 193-207. ISSN 0009062X.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-0956-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie I.: Dětství a dospívání. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 978-80-246-0956-0.

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-803-4.

VÍTOVÁ, Jitka, Martina MANĚNOVÁ a Janet WOLF. Pohledy na diagnostiku školní připravenosti. Červený Kostelec: Pavel Merart, 2021. ISBN 978-80-7465-508-1.

VLČKOVÁ, Helena a Simona POLÁKOVÁ. MaTeRS: Test mapující připravenost na školu. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2013.

ZELINKOVÁ, Olga. Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: [nástroje pro prevenci, nápravu a integraci]. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 978-80-7367-326-0.

Elektronické zdroje:

ČESKÁ ŠKOLNÍ INSPEKCE. (2018). Dopady povinného předškolního vzdělávání na organizační a personální zajištění a výchovně-vzdělávací činnost mateřských škol za období 1. pololetí [online]. Dostupné na: <https://www.csicr.cz>.

EDUCATION, AUDIOVISUAL AND CULTURE EXECUTIVE AGENCY. (2018). Compulsory Education in Europe 2018/19 Eurydice – Facts and Figures [online]. Dostupné na <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4569ca0c-caa7-11e8-9424-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF>.

KLIMEŠOVÁ, Adéla, 2017. Přípravné třídy základních škol od školního roku 2017/2018. [online]. Články MŠMT. [cit. 17. 4. 2023] Dostupné z: [https://www.msmt.cz/pripravnetridy-zakladnich-skol-od-skolniho-roku-2017-](https://www.msmt.cz/pripravnetridy-zakladnich-skol-od-skolniho-roku-2017-2018?highlightWords=p%C5%99%C3%ADpravn%C3%A9+t%C5%99%C3%ADdy+2017)

[2018?highlightWords=p%C5%99%C3%ADpravn%C3%A9+t%C5%99%C3%ADdy+2017](https://www.msmt.cz/pripravnetridy-zakladnich-skol-od-skolniho-roku-2017-2018?highlightWords=p%C5%99%C3%ADpravn%C3%A9+t%C5%99%C3%ADdy+2017).

KVALITA A EFEKTIVITA VZDĚLÁVÁNÍ A VZDĚLÁVACÍ SOUSTAVY VE ŠKOLNÍM ROCE 2021/2022 – VÝROČNÍ ZPRÁVA ČŠI. Csicr.cz [online]. ČŠI, 2022 [cit. 2023-04-12]. Dostupné z:

https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2022_p%C5%99%C3%ADlohy/Dokumenty/Vyrocnizprava_2021_2022_everze.pdf.

MŠMT. DESATERO PRO RODIČE DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO VĚKU [online]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/ministerstvo/novinar/desatero-pro-rodice-deti-predskolniho-veku>.

NEPRAŠOVÁ, Dominika. Testovanie školskej zrelosti realizujú psychológovia viacerými testami. Eduworld.sk: Výchova, vzdelávanie, sebarozvoj [online]. [cit. 2023-03-25]. Dostupné z: <https://eduworld.sk/cd/dominika-nepasova/4641/testovanie-skolskej-zrelosti-realizuju-psychologovia-viacerymi-testami>.

OECD (2021). Starting Strong VI: Supporting Meaningful Interactions in Early Childhood Education and Care. Starting Strong. OECD Publishing. Paris, <https://doi.org/10.1787/f47a06ae-en>.

RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO PŘEDŠKOLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ [online]. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/56051/>.

SMOLÍKOVÁ, Kateřina, 2007. *Přípravné třídy v pojetí RVP*. [online]. Články RVP. [cit. 17. 4. 2023] Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/S/1551/PRIPRAVNE-TRIDYV-POJETI-RVP.html/>.

STANDART KOMPLEXNÍ DIAGNOSTIKY MIMOŘÁDNÉHO (INTELEKTOVÉHO) NADÁNÍ [online]. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, 2018 [cit. 2023-04-09]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/rovne_prilezitosti_ve_vzdelavani/nadani/diagnostika/standart_diagnostiky_mn_2018_12_06.pdf.

SVOBODOVÁ, Z. (2016). The decision-making process of parents in the field of postponing the compulsory school attendance. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta.

TEMATICKÁ ZPRÁVA – VYUŽÍVÁNÍ DIAGNOSTICKÝCH NÁSTROJŮ A DOPORUČOVANÁ PODPŮRNÁ OPATŘENÍ V ŠPZ. Csicr.cz [online]. ČŠI, 2022 [cit. 2023-04-12]. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2022_p%c5%99%c3%adlohy/Dokumenty/TZ_SP_Z_vyuzivani_diagnosticky_nastroju.pdf.

VYHLÁŠKA Č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky [online]. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 2023-04-17]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/38827/>.

ZÁKON Č. 561/2004 SB.: Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon). In: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online]. Praha: MŠMT, 2022. [cit. 2023-04-12]. Dostupné také z: <https://www.msmt.cz/dokumenty/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-ode-dne-1-2-2022>.

ZORMANOVÁ, L. (2018). Primární vzdělávání v evropských zemích [online]. Dostupné na: <https://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/21635/PRIMARNI-VZDELAVANI-V-EVROPSKYCH-ZEMICH.html/>.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Tereza Fabiánková
Katedra:	Katedra psychologie a patopsychologie
Vedoucí práce:	Mgr. Veronika Kavková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2023

Název práce:	Připravenost dítěte pro vstup do základní školy
Název v angličtině:	The preparedness of a child for entering primary school
Anotace práce:	<p>Diplomová práce pojednává o připravenosti dítěte pro vstup do základní školy. Teoretická část obsahuje souhrn vývoje dítěte v předškolním věku a oblasti sledované při posuzování školní připravenosti. Samostatné kapitoly jsou také věnovány školní připravenosti a školní zralosti, také školní nepřipravenosti, pedagogické diagnostice a nástrojům určeným k diagnostice školní připravenosti a poslední kapitola teoretické části je zaměřena na zápisy do prvních tříd základních škol a na odklady školní docházky. Praktická část obsahuje metodologii, zpracování a výsledky výzkumného šetření i diskuzi. Výzkumné šetření probíhalo formou pozorování, rozhovorů a následného vytvoření případových studií o šesti dětech předškolního věku. Výzkumným cílem bylo zmapovat úroveň školní připravenosti těchto dětí.</p>
Klíčová slova:	školní připravenost, školní zralost, mateřská škola, dítě, předškolní věk, vstup dítěte do základní školy

Anotace v angličtině:	The thesis deals with the readiness of the child to enter primary school. The theoretical part contains a summary of the child's development in preschool age and the areas observed in the assessment of school readiness. Separate chapters are also devoted to school readiness and maturity, as well as school unreadiness, pedagogical diagnostics, and tools designed to diagnose school readiness. The last chapter of the theoretical part focuses on enrolment in the first grades of primary school and school deferrals. The practical part contains the methodology, processing, and results of the research investigation and discussion. The research investigation was conducted through observations, interviews, and the subsequent creation of case studies on six preschool children. The research aimed to map these children's school readiness levels.
Klíčová slova v angličtině:	school preparedness, school readiness, kindergarten, child, preschool age, child's entry to primary school
Přílohy vázané v práci:	Pracovní listy a kresby dětí Diagnostické záznamové archy
Rozsah práce:	95 stran
Jazyk práce:	čeština

PŘÍLOHY

Příloha 1 Diagnostický záznamový arch.....	69
Příloha 2 Pracovní list č. 1	71
Příloha 3 Pracovní list č. 2	71
Příloha 4 Filip – diagnostický záznamový arch	72
Příloha 5 Filip – kresba postavy	74
Příloha 6 Filip – pracovní list č. 1	75
Příloha 7 Filip – pracovní list č. 2	75
Příloha 8 Jakub – diagnostická záznamový arch.....	76
Příloha 9 Jakub – kresba postavy	78
Příloha 10 Jakub – pracovní list č. 1	79
Příloha 11 Jakub – pracovní list č. 2	79
Příloha 12 Lucie – diagnostický záznamový arch.....	80
Příloha 13 Lucie – kresba postavy	82
Příloha 14 Lucie – pracovní list č. 1.....	83
Příloha 15 Lucie – pracovní list č. 2.....	83
Příloha 16 Marek – diagnostický záznamový arch	84
Příloha 17 Marek – kresba postavy	86
Příloha 18 Marek – pracovní list č. 1	87
Příloha 19 Marek – pracovní list č. 2	87
Příloha 20 Michaela – diagnostický záznamový arch.....	88
Příloha 21 Michaela – kresba postavy	90
Příloha 22 Michaela – pracovní list č. 1	91
Příloha 23 Michaela – pracovní list č. 2.....	91
Příloha 24 Tereza – diagnostický záznamový arch.....	92
Příloha 25 Tereza – kresba postavy.....	94
Příloha 26 Tereza – pracovní list č. 1	95
Příloha 27 Tereza – pracovní list č. 2.....	95

Příloha 1 Diagnostický záznamový arch

Přípravenost dítěte pro vstup do základní školy

Jméno dítěte:

Věk dítěte:

Oblast hrubé a jemné motoriky

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Stoj a poskoky na pravé a levé noze			
Přeskok snožmo přes nízkou překážku			
Dotyk „bříška“ každého prstu na ruce s palcem			

Oblast grafomotoriky

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Graf. prvky – „zuby“			
Graf. prvky – obloučky			
Kresba postavy			
Lateralita	Nevyhraněná	Leváctví	Praváctví

Oblast zrakového vnímání

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě pojmenuje odstíny barev			
Dítě vyhledá tvar na pozadí			
Dítě odliší jiný obrázek v řadě			
Dítě složí tvar z několika částí dle předlohy			
Dítě si zapamatuje obrázky, pozná který chybí			

Oblast vnímání prostoru

Dítě rozlišuje pojmy:

	Nezvládá – v prostoru, na sobě	Ukáže na obrázku	Pojmenuje
Vpravo, vlevo			
Nahoře, dole			
Vpředu, vzadu			
První, poslední, uprostřed			

Oblast vnímání času

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí, ukáže na obrázku	Zvládá samostatně, aktivně používá
Dítě seřadí obrázky dle posloupnosti děje			
Dítě rozliší denní doby – ráno, odpoledne, večer			
Dítě vyjmenuje roční období a jejich typické znaky			

Oblast řeči

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě tvoří nadřazené pojmy			
Dítě tvoří protiklady (antonyma)			
Dítě pozná a pojmenuje nesmysl na obrázku			
Dítě dle příběhu doplní slovo ve správném tvaru			

Oblast sluchového vnímání

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě rozliší slova se změnou délky, měkčení			
Dítě zopakuje 4 až 5 nesouvisejících slov			
Dítě zopakuje větu z pěti či více slov			
Dítě určí počáteční hlásku slova			

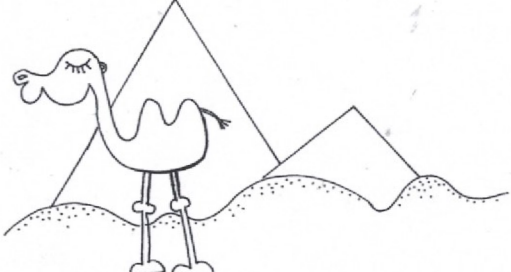
Oblast předmatematických představ

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí, předmět přiřadí	Zvládá samostatně, pojmenuje
Dítě rozliší pojmy – méně, více, stejně			
Dítě třídí, tvoří skupiny podle 3 kritérií			
Dítě seřadí pět prvků podle velikosti			

Příloha 2 Pracovní list č. 1

120 Z předškolníka školákem

Dokresli špičaté pyramidy.

The illustration shows a cartoon camel with a long neck and hump, standing on a small mound of sand. In the background, there are several pyramids of varying sizes and shapes, some with dotted shading to represent sand. The scene is set in a desert landscape with rolling sand dunes.

Below the illustration, there are three sets of horizontal lines for drawing. The first set has two small triangles on the left. The second set has one small triangle on the left. The third set is empty.

Příloha 3 Pracovní list č. 2

Kop a skok, moucha skáče přes potok.

The illustration shows a cartoon fly with large wings and antennae, sitting on the left side of the page. The fly is facing right.

Below the illustration, there are three sets of horizontal lines for drawing. The first set has two small humps on the left. The second set has one small hump on the left. The third set has one small hump on the left and a cartoon fly on the right.

Pracovní listy 137

Příloha 4 Filip – diagnostický záznamový arch

Přípravenost dítěte pro vstup do základní školy

Jméno dítěte: Filip

Věk dítěte: 6 let, 2 měsíce (únor 2023)

✓ (leden/únor 2023)
✓ (duben 2023)

Oblast hrubé a jemné motoriky

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Stoj a poskoky na pravé a levé noze		✓	✓
Přeskok snožmo přes nízkou překážku			✓
Dotyk „bříška“ každého prstu na ruce s palcem			✓

Oblast grafomotoriky

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Graf. prvky – „zuby“			✓
Graf. prvky – obloučky			✓
Kresba postavy			✓
Lateralita	Nevyhraněná	Leváctví	Praváctví

Oblast zrakového vnímání

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě pojmenuje odstíny barev		✓	✓
Dítě vyhledá tvar na pozadí			✓
Dítě odliší jiný obrázek v řadě			✓
Dítě složí tvar z několika částí dle předlohy		✓	✓
Dítě si zapamatuje obrázky, pozná který chybí			✓

Oblast vnímání prostoru

Dítě rozlišuje pojmy:

	Nezvládá – v prostoru, na sobě	Ukáže na obrázku	Pojmenuje
Vpravo, vlevo		✓	✓
Nahore, dole		✓	✓
Vpředu, vzadu		✓	✓
První, poslední, uprostřed		✓	✓

Oblast vnímání času

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí, ukáže na obrázku	Zvládá samostatně, aktivně používá
Dítě seřadí obrázky dle posloupnosti děje			✓
Dítě rozliší denní doby – ráno, odpoledne, večer			✓
Dítě vyjmenuje roční období a jejich typické znaky			✓

Oblast řeči

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě tvoří nadřazené pojmy			✓
Dítě tvoří protiklady (antonyma)		✓	✓
Dítě pozná a pojmenuje nesmysl na obrázku			✓
Dítě dle příběhu doplní slovo ve správném tvaru			✓

Oblast sluchového vnímání

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě rozliší slova se změnou délky, měkčení			✓
Dítě zopakuje 4 až 5 nesouvisejících slov			✓
Dítě zopakuje větu z pěti či více slov			✓
Dítě určí počáteční hlásku slova			✓

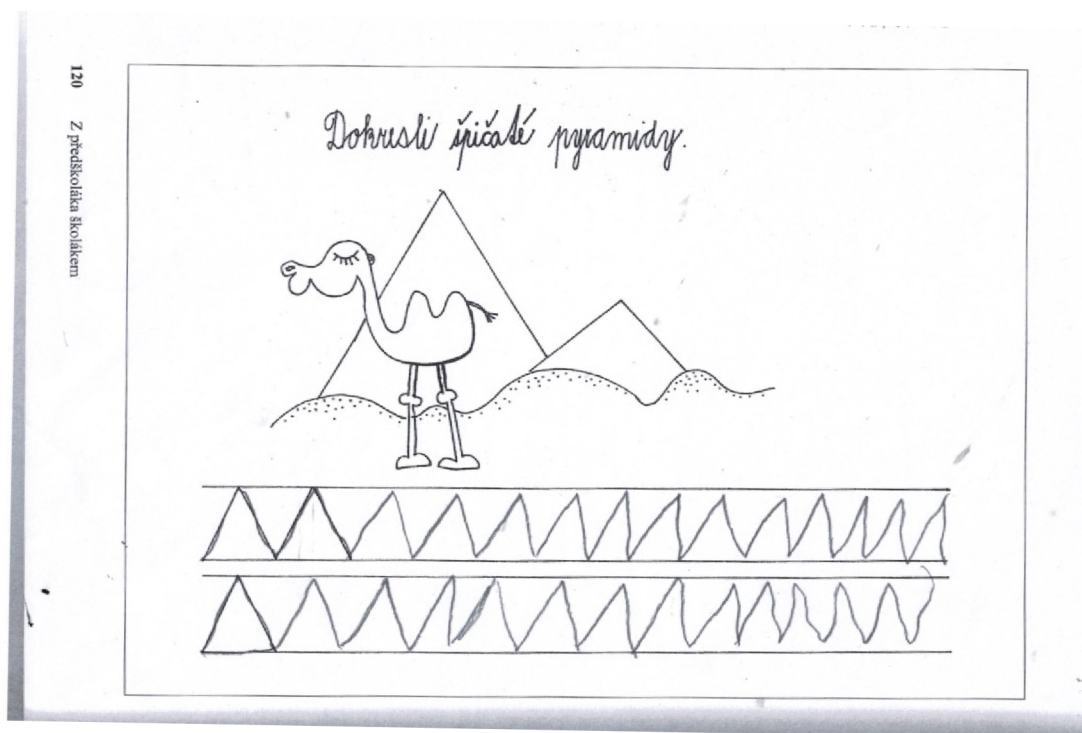
Oblast předmatematických představ

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí, předmět přiřadí	Zvládá samostatně, pojmenuje
Dítě rozliší pojmy – méně, více, stejně			✓
Dítě třídí, tvoří skupiny podle 3 kritérií			✓
Dítě seřadí pět prvků podle velikosti			✓

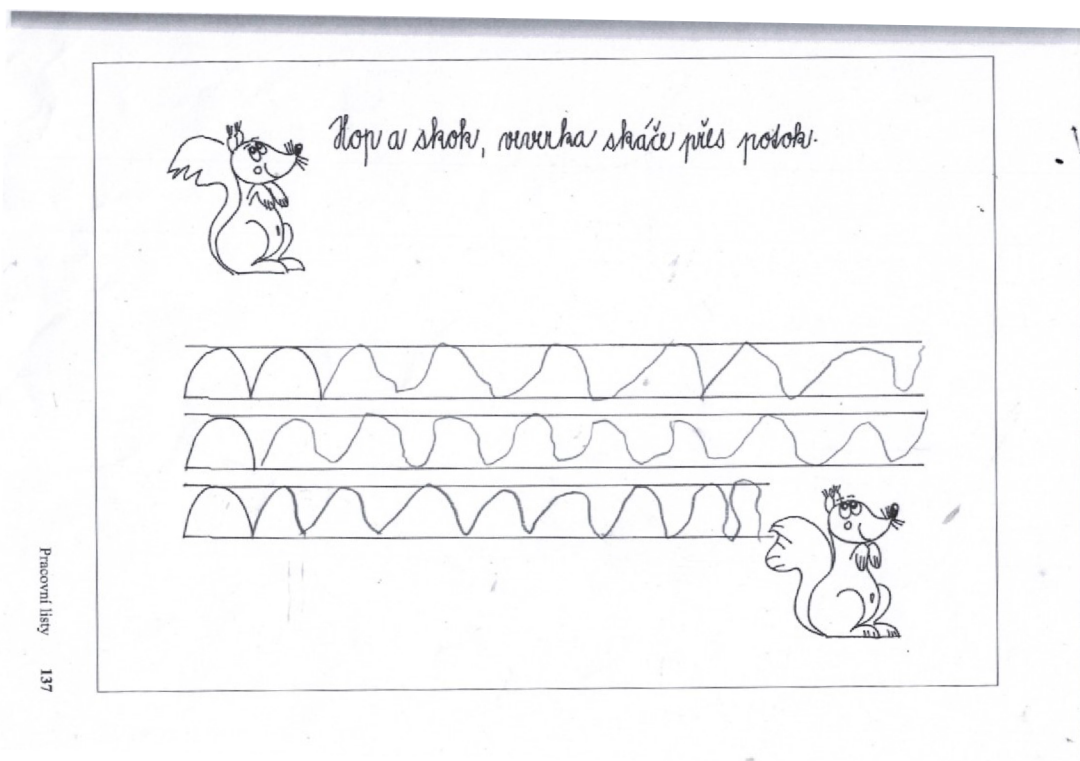
Příloha 5 Filip – kresba postavy

Příloha 6 Filip – pracovní list č. 1

Příloha 7 Filip – pracovní list č. 2

Příloha 8 Jakub – diagnostická záznamový arch

Přípravenost dítěte pro vstup do základní školy

Jméno dítěte: Jakub

Věk dítěte: 5 let, 8 měsíců (únor 2023)

✓ (leden/únor 2023)

✓ (duben 2023)

Oblast hrubé a jemné motoriky

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Stoj a poskoky na pravé a levé noze		✓	✓
Přeskok snožmo přes nízkou překážku	✓		✓
Dotyk „bříška“ každého prstu na ruce s palcem			✓

Oblast grafomotoriky

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Graf. prvky – „zuby“		✓	✓
Graf. prvky – obloučky		✓ ✓	
Kresba postavy			✓
Lateralita	Nevyhraněná	Leváctví	Praváctví

Oblast zrakového vnímání

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě pojmenuje odstíny barev		✓	✓
Dítě vyhledá tvar na pozadí			✓
Dítě odliší jiný obrázek v řadě			✓
Dítě složí tvar z několika částí dle předlohy		✓	✓
Dítě si zapamatuje obrázky, pozná který chybí		✓	✓

Oblast vnímání prostoru

Dítě rozlišuje pojmy:

	Nezvládá – v prostoru, na sobě	Ukáže na obrázku	Pojmenuje
Vpravo, vlevo		✓	✓
Nahoře, dole		✓	✓
Vpředu, vzadu		✓	✓
První, poslední, uprostřed		✓	✓

Oblast vnímání času

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí, ukáže na obrázku	Zvládá samostatně, aktivně používá
Dítě seřadí obrázky dle posloupnosti děje			✓
Dítě rozliší denní doby – ráno, odpoledne, večer	✓	✓	
Dítě vyjmenuje roční období a jejich typické znaky		✓	✓

Oblast řeči

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě tvoří nadřazené pojmy		✓	✓
Dítě tvoří protiklady (antonyma)		✓	✓
Dítě pozná a pojmenuje nesmysl na obrázku			✓
Dítě dle příběhu doplní slovo ve správném tvaru			✓

Oblast sluchového vnímání

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě rozliší slova se změnou délky, měkčení		✓	✓
Dítě zopakuje 4 až 5 nesouvisejících slov			✓
Dítě zopakuje větu z pěti či více slov			✓
Dítě určí počáteční hlásku slova	✓	✓	

Oblast předmatematických představ

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí, předmět přiřadí	Zvládá samostatně, pojmenuje
Dítě rozliší pojmy – méně, více, stejně			✓
Dítě třídí, tvoří skupiny podle 3 kritérií			✓
Dítě seřadí pět prvků podle velikosti		✓	✓

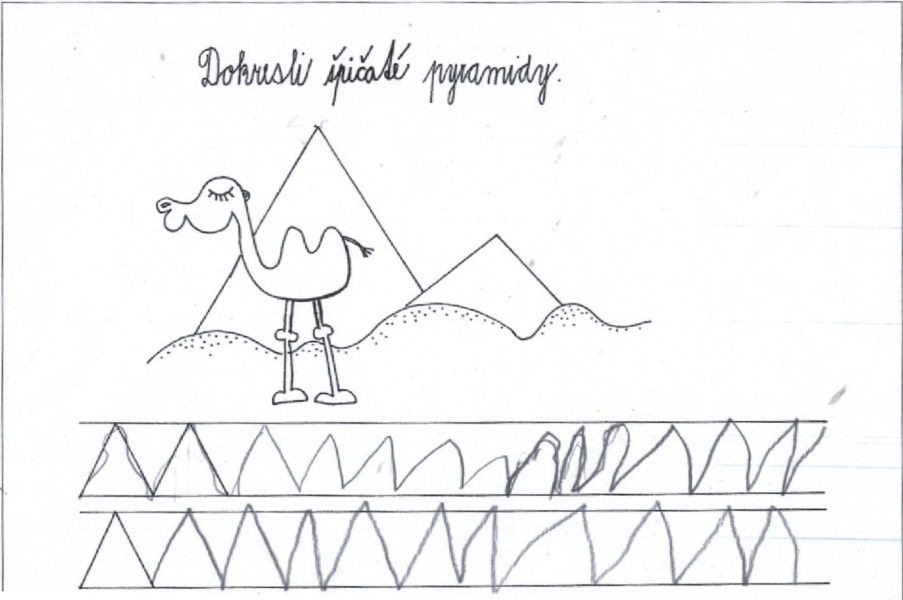
Příloha 9 Jakub – kresba postavy

Příloha 10 Jakub – pracovní list č. 1

120
Z předškolníka školákem

Dokresli špičaté pyramidy.

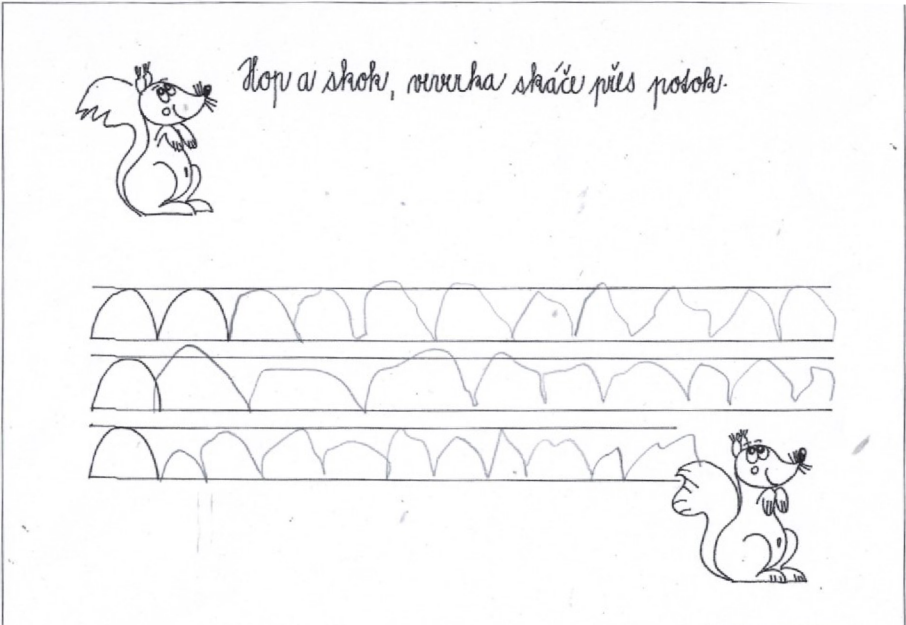

The illustration shows a cartoon camel with a long neck and hump standing on a small mound of sand. In the background, there are two pyramids of different sizes, also on mounds of sand. Below the scene are two horizontal lines with a zigzag pattern between them, intended for tracing practice.

Příloha 11 Jakub – pracovní list č. 2

137
Pracovní listy

Hop a skok, moucha skáče přes potok.

The illustration features a cartoon fly with large wings and antennae. Below the fly are three horizontal lines with a wavy, undulating pattern between them, designed for tracing. A second drawing of the fly is positioned at the bottom right of the tracing area.

Příloha 12 Lucie – diagnostický záznamový arch

Přípravenost dítěte pro vstup do základní školy

Jméno dítěte: Lucie

Věk dítěte: 5 let, 6 měsíců (únor 2023)

✓ (leden/únor 2023)

✓ (duben 2023)

Oblast hrubé a jemné motoriky

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Stoj a poskoky na pravé a levé noze			✓
Přeskok snožmo přes nízkou překážku			✓
Dotyk „bříška“ každého prstu na ruce s palcem			✓

Oblast grafomotoriky

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Graf. prvky – „zuby“			✓
Graf. prvky – obloučky			✓
Kresba postavy			✓
Lateralita	Nevyhraněná	Leváctví	Praváctví

Oblast zrakového vnímání

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě pojmenuje odstíny barev			✓
Dítě vyhledá tvar na pozadí			✓
Dítě odliší jiný obrázek v řadě			✓
Dítě složí tvar z několika částí dle předlohy		✓	✓
Dítě si zapamatuje obrázky, pozná který chybí			✓

Oblast vnímání prostoru

Dítě rozlišuje pojmy:

	Nezvládá – v prostoru, na sobě	Ukáže na obrázku	Pojmenuje
Vpravo, vlevo		✓	✓
Nahore, dole		✓	✓
Vpředu, vzadu		✓	✓
První, poslední, uprostřed	✓	✓	✓

Oblast vnímání času

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí, ukáže na obrázku	Zvládá samostatně, aktivně používá
Dítě seřadí obrázky dle posloupnosti děje			✓
Dítě rozliší denní doby – ráno, odpoledne, večer		✓	✓
Dítě vyjmenuje roční období a jejich typické znaky		✓	✓

Oblast řeči

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě tvoří nadřazené pojmy			✓
Dítě tvoří protiklady (antonyma)		✓	✓
Dítě pozná a pojmenuje nesmysl na obrázku			✓
Dítě dle příběhu doplní slovo ve správném tvaru			✓

Oblast sluchového vnímání

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě rozliší slova se změnou délky, měkčení		✓	✓
Dítě zopakuje 4 až 5 nesouvisajících slov		✓	✓
Dítě zopakuje větu z pěti či více slov			✓
Dítě určí počáteční hlásku slova			✓

Oblast předmatematických představ

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí, předmět přiřadí	Zvládá samostatně, pojmenuje
Dítě rozliší pojmy – méně, více, stejně		✓	✓
Dítě třídí, tvoří skupiny podle 3 kritérií			✓
Dítě seřadí pět prvků podle velikosti	✓		✓

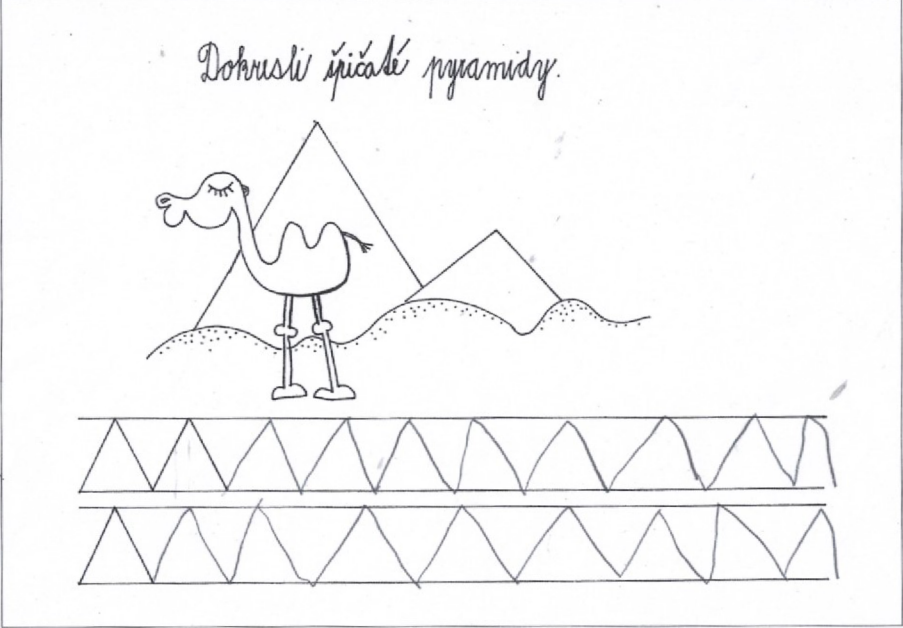
Příloha 13 Lucie – kresba postavy

Příloha 14 Lucie – pracovní list č. 1

120 Z předškolníka školákem

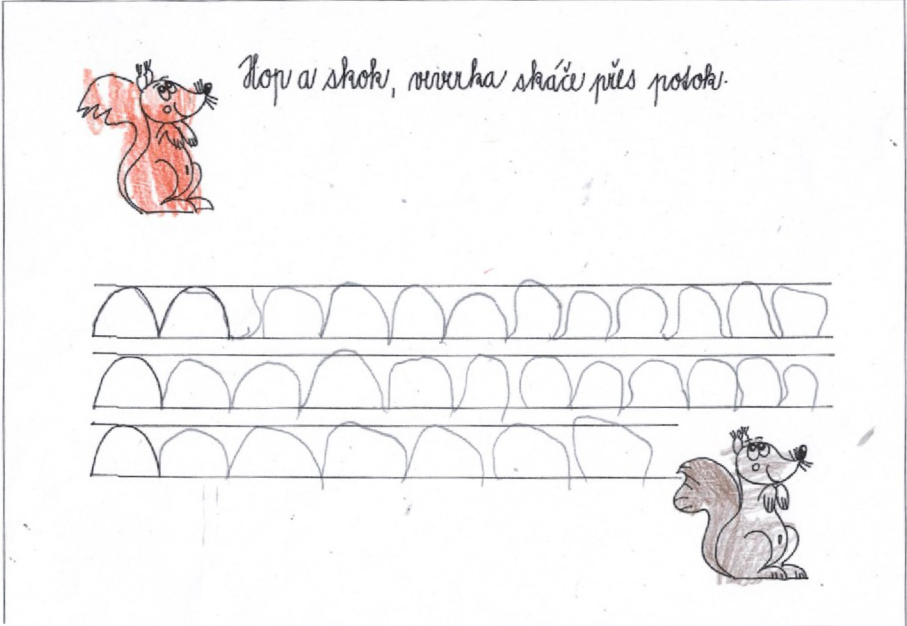
Dokresli špičaté pyramidy.

The illustration shows a cartoon camel standing on a small mound of sand. Behind it are two pyramids of different sizes, also on mounds of sand. Below the scene are two rows of dashed triangles, each row containing ten triangles, intended for a tracing exercise.

Příloha 15 Lucie – pracovní list č. 2

hop a skok, moucha skáče přes potok.

The illustration features a red squirrel on the left and a brown squirrel on the right. Between them are three rows of dashed arches, each row containing ten arches, for a tracing exercise. The text above the arches reads "hop a skok, moucha skáče přes potok."

Příloha 16 Marek – diagnostický záznamový arch

Přípravenost dítěte pro vstup do základní školy

Jméno dítěte: Marek

Věk dítěte: 5 let, 8 měsíců (únor 2023)

✓ (leden/únor 2023)
✓ (duben 2023)

Oblast hrubé a jemné motoriky

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Stoj a poskoky na pravé a levé noze		✓	✓
Přeskok snožmo přes nízkou překážku			✓
Dotyk „bříška“ každého prstu na ruce s palcem			✓

Oblast grafomotoriky

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Graf. prvky – „zuby“			✓
Graf. prvky – obloučky		✓ ✓	
Kresba postavy			✓
Lateralita	Nevyhraněná	Leváctví	Praváctví

Oblast zrakového vnímání

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě pojmenuje odstíny barev		✓	✓
Dítě vyhledá tvar na pozadí			✓
Dítě odliší jiný obrázek v řadě			✓
Dítě složí tvar z několika částí dle předlohy			✓
Dítě si zapamatuje obrázky, pozná který chybí			✓

Oblast vnímání prostoru

Dítě rozlišuje pojmy:

	Nezvládá – v prostoru, na sobě	Ukáže na obrázku	Pojmenuje
Vpravo, vlevo		✓	✓
Nahoře, dole		✓	✓
Vpředu, vzadu		✓	✓
První, poslední, uprostřed		✓	✓

Oblast vnímání času

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí, ukáže na obrázku	Zvládá samostatně, aktivně používá
Dítě seřadí obrázky dle posloupnosti děje			✓
Dítě rozliší denní doby – ráno, odpoledne, večer			✓
Dítě vyjmenuje roční období a jejich typické znaky	✓	✓	

Oblast řeči

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě tvoří nadřazené pojmy			✓
Dítě tvoří protiklady (antonyma)		✓ ✓	
Dítě pozná a pojmenuje nesmysl na obrázku			✓
Dítě dle příběhu doplní slovo ve správném tvaru		✓	✓

Oblast sluchového vnímání

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě rozliší slova se změnou délky, měkčení	✓ ✓		
Dítě zopakuje 4 až 5 nesouvisejících slov			✓
Dítě zopakuje větu z pěti či více slov			✓
Dítě určí počáteční hlásku slova	✓ ✓		

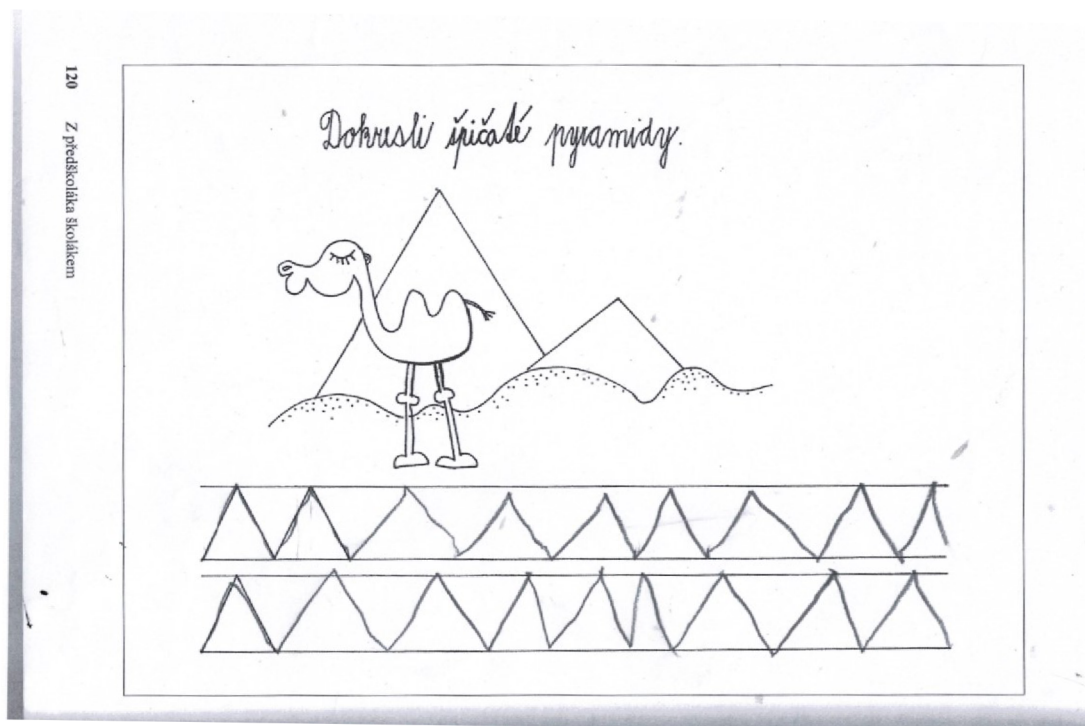
Oblast předmatematických představ

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí, předmět přiřadí	Zvládá samostatně, pojmenuje
Dítě rozliší pojmy – méně, více, stejně			✓
Dítě třídí, tvoří skupiny podle 3 kritérií			✓
Dítě seřadí pět prvků podle velikosti			✓

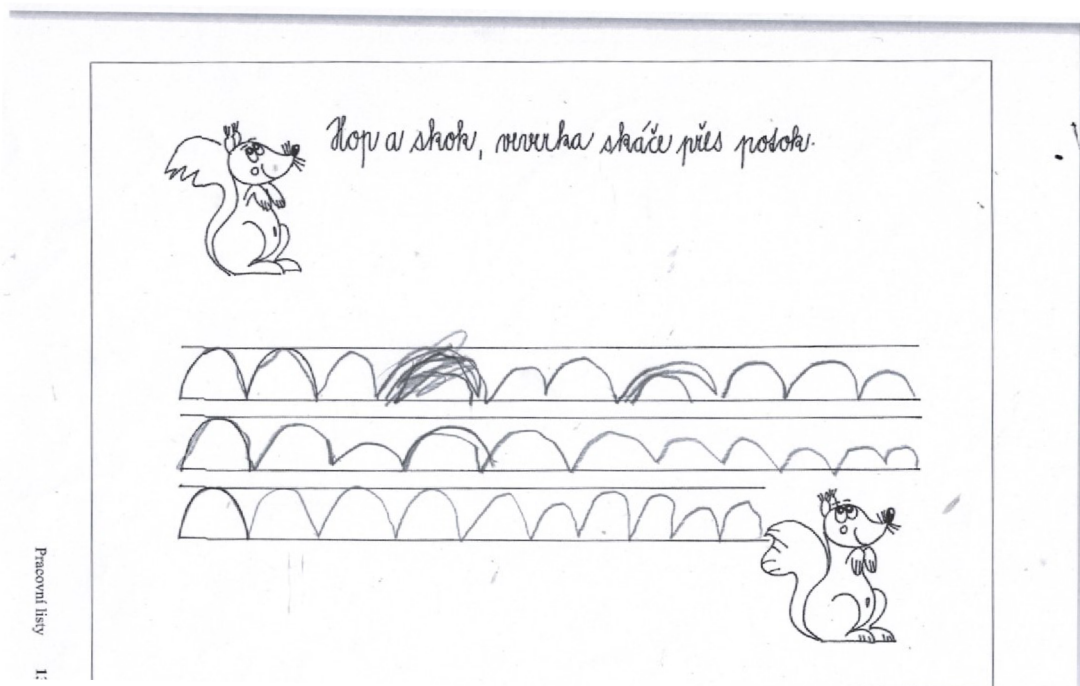
Příloha 17 Marek – kresba postavy

Příloha 18 Marek – pracovní list č. 1

Příloha 19 Marek – pracovní list č. 2

Příloha 20 Michaela – diagnostický záznamový arch

Připravenost dítěte pro vstup do základní školy

Jméno dítěte: Michaela

✓ (leden | únor 2023)

Věk dítěte: 6 let, 5 měsíců (únor 2023)

✓ (duben 2023)

Oblast hrubé a jemné motoriky

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Stoj a poskoky na pravé a levé noze			✓
Přeskok snožmo přes nízkou překážku			✓
Dotyk „bříška“ každého prstu na ruce s palcem			✓

Oblast grafomotoriky

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Graf. prvky – „zuby“			✓
Graf. prvky – obloučky			✓
Kresba postavy			✓
Lateralita	Nevyhraněná	Leváctví	Praváctví

Oblast zrakového vnímání

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě pojmenuje odstíny barev			✓
Dítě vyhledá tvar na pozadí			✓
Dítě odliší jiný obrázek v řadě			✓
Dítě složí tvar z několika částí dle předlohy			✓
Dítě si zapamatuje obrázky, pozná který chybí			✓

Oblast vnímání prostoru

Dítě rozlišuje pojmy:

	Nezvládá – v prostoru, na sobě	Ukáže na obrázku	Pojmenuje
Vpravo, vlevo		✓	✓
Nahore, dole		✓	✓
Vpředu, vzadu		✓	✓
První, poslední, uprostřed		✓	✓

Oblast vnímání času

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí, ukáže na obrázku	Zvládá samostatně, aktivně používá
Dítě seřadí obrázky dle posloupnosti děje			✓
Dítě rozliší denní doby – ráno, odpoledne, večer			✓
Dítě vyjmenuje roční období a jejich typické znaky		✓	✓

Oblast řeči

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě tvoří nadřazené pojmy		✓	✓
Dítě tvoří protiklady (antonyma)		✓	✓
Dítě pozná a pojmenuje nesmysl na obrázku			✓
Dítě dle příběhu doplní slovo ve správném tvaru			✓

Oblast sluchového vnímání

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě rozliší slova se změnou délky, měkčení			✓
Dítě zopakuje 4 až 5 nesouvisejících slov			✓
Dítě zopakuje větu z pěti či více slov			✓
Dítě určí počáteční hlásku slova			✓

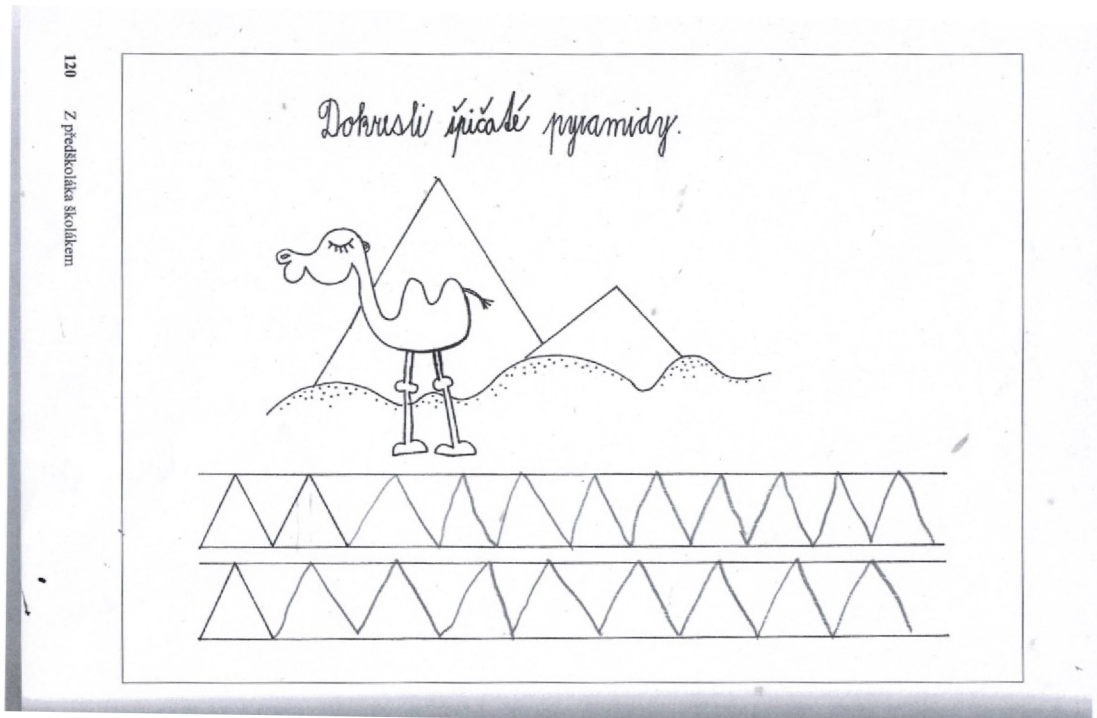
Oblast předmatematických představ

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí, předmět přiřadí	Zvládá samostatně, pojmenuje
Dítě rozliší pojmy – méně, více, stejně			✓
Dítě třídí, tvoří skupiny podle 3 kritérií			✓
Dítě seřadí pět prvků podle velikosti			✓

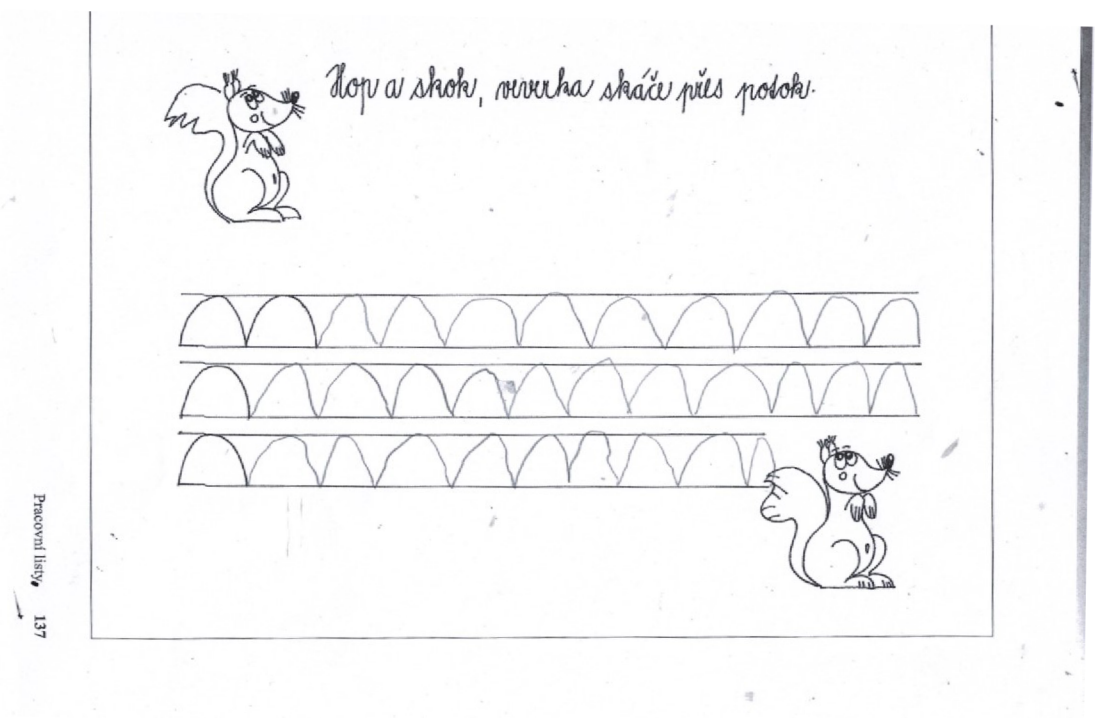
Příloha 21 Michaela – kresba postavy

Příloha 22 Michaela – pracovní list č. 1

Příloha 23 Michaela – pracovní list č. 2

Příloha 24 Tereza – diagnostický záznamový arch

Přípravenost dítěte pro vstup do základní školy

Jméno dítěte: Tereza

✓ (leden/únor 2023)

Věk dítěte: 6 let, 1 měsíc (únor 2023)

✓ (duben 2023)

Oblast hrubé a jemné motoriky

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Stoj a poskoky na pravé a levé noze			✓
Přeskok snožmo přes nízkou překážku			✓
Dotyk „bříška“ každého prstu na ruce s palcem			✓

Oblast grafomotoriky

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Graf. prvky – „zuby“			✓
Graf. prvky – obloučky			✓
Kresba postavy			✓
Lateralita	Nevyhraněná	Leváctví	Praváctví

Oblast zrakového vnímání

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě pojmenuje odstíny barev			✓
Dítě vyhledá tvar na pozadí			✓
Dítě odliší jiný obrázek v řadě			✓
Dítě složí tvar z několika částí dle předlohy		✓	✓
Dítě si zapamatuje obrázky, pozná který chybí		✓	✓

Oblast vnímání prostoru

Dítě rozlišuje pojmy:

	Nezvládá – v prostoru, na sobě	Ukáže na obrázku	Pojmenuje
Vpravo, vlevo		✓	✓
Nahoře, dole		✓	✓
Vpředu, vzadu		✓	✓
První, poslední, uprostřed		✓	✓

Oblast vnímání času

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí, ukáže na obrázku	Zvládá samostatně, aktivně používá
Dítě seřadí obrázky dle posloupnosti děje			✓
Dítě rozliší denní doby – ráno, odpoledne, večer		✓	✓
Dítě vyjmenuje roční období a jejich typické znaky			✓

Oblast řeči

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě tvoří nadřazené pojmy		✓	✓
Dítě tvoří protiklady (antonyma)			✓
Dítě pozná a pojmenuje nesmysl na obrázku			✓
Dítě dle příběhu doplní slovo ve správném tvaru			✓

Oblast sluchového vnímání

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí	Zvládá samostatně
Dítě rozliší slova se změnou délky, měkčení			✓
Dítě zopakuje 4 až 5 nesouvisejících slov			✓
Dítě zopakuje větu z pěti či více slov			✓
Dítě určí počáteční hlásku slova			✓

Oblast předmatematických představ

	Nezvládá	Zvládá s dopomocí, předmět přiřadí	Zvládá samostatně, pojmenuje
Dítě rozliší pojmy – méně, více, stejně		✓	✓
Dítě třídí, tvoří skupiny podle 3 kritérií	✓		✓
Dítě seřadí pět prvků podle velikosti			✓

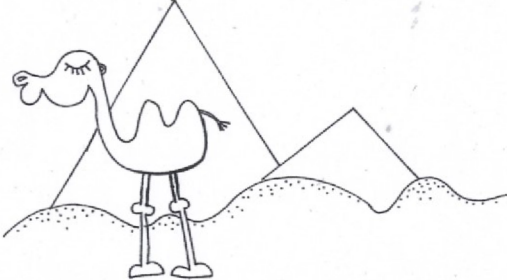
Příloha 25 Tereza – kresba postavy

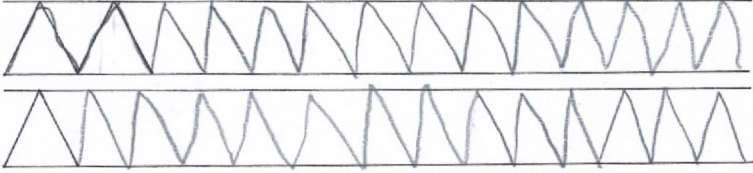
Příloha 26 Tereza – pracovní list č. 1

120 Z předškolníka školákem

Dokresli špičaté pyramidy.

The illustration shows a cartoon camel standing on a small mound of sand. In the background, there are two pyramids of different sizes, also on mounds of sand. The scene is set in a desert landscape.

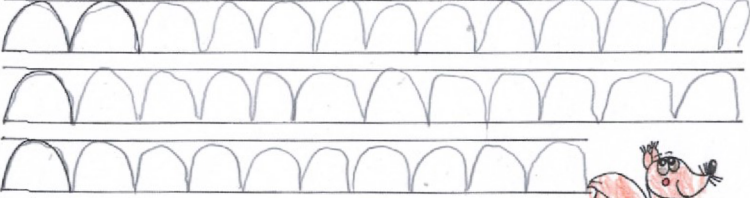
Below the illustration are two rows of tracing practice. Each row consists of a series of connected, sharp, triangular peaks, resembling a sawtooth pattern, designed for children to trace.

Příloha 27 Tereza – pracovní list č. 2

Kop a šok, moucha skáče přes potok.

The illustration shows a cartoon squirrel sitting on the ground. It has a bushy tail and is looking towards the right.

Below the illustration are three rows of tracing practice. Each row consists of a series of connected, rounded arches, resembling a series of hills or a bridge structure, designed for children to trace.

At the end of the third row of tracing practice, there is a small illustration of the same squirrel from the top left, appearing to be peeking out from behind the lines.

Pracovní listy 13